

**DRUŠTVO ZA
NENASILNO
KOMUNIKACIJO**
association
for nonviolent
communication

**Preprečevanje in prepoznavanje spolnih
zlorab otrok.
Najpogostejša vprašanja in odgovori nanje.**

December, 2016

Naslov: Preprečevanje in prepoznavanje spolnih zlorab otrok.
Najpogostejša vprašanja in odgovori nanje.

Avtorice: Tjaša Hrovat, Sabina Čobec, Katja Strle

Urednica: Tjaša Hrovat

Strokovni pregled: Klavdija Aničić, Katja Zabukovec Kerin

Oblikovanje: Gašper Mlakar, Tjaša Hrovat

Izdajatelj: Društvo za nenasilno komunikacijo

Kraj in leto izida: Ljubljana, 2016

Tisk: R-tisk

Naklada: 1000

© - To delo je na voljo pod pogoji slovenske licence Creative Commons 2.5, ki ob priznavanju avtorstva dopušča nekomercialno uporabo, ne dovoljuje pa nobene predelave. Dovoljeno je fotokopiranje, ob navedbi avtorstva.

Publikacija je bila izdana s sofinanciranjem Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij.

Publikacija ni namenjena prodaji. Dostopna je brezplačno.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

343.541-053.2

HROVAT, Tjaša, 1977-

Preprečevanje in prepoznavanje spolnih zlorab otrok : najpogostejša vprašanja in odgovori nanje / [avtorice Tjaša Hrovat, Sabina Čobec, Katja Strle]. - Ljubljana : Društvo za nenasilno komunikacijo, 2016

ISBN 978-961-91732-6-8

1. Gl. stv. nasl. 2. Čobec, Sabina 3. Strle, Katja, 1987-
287966720

KAZALO

KAZALO	3
O SPOLNI ZLORABI OTROKA	7
Kaj je spolna zloraba otroka?	7
Kakšne so oblike spolne zlorabe?	7
Kakšni so znaki in posledice spolne zlorabe otroka?	8
Ali so posledice spolne zlorabe v otroštvu vidne tudi, ko je oseba že odrasla?	10
Ali bo otrok, ki je doživel zlorabo, lahko živel zadovoljivo življenje?	12
Kako pogoste so spolne zlorabe?	13
Je možno, da je otrok s svojim vedenjem pripomogel k spolni zlorabi?	14
Zakaj se žrtve spolne zlorabe počutijo krive za zlorabo?	15
Ali so vsi povzročitelji spolne zlorabe pedofili?	15
Kako zlorabo sebi in drugim razložijo povzročitelji?	16
Ali samo moški spolno zlorablajo otroke?	17
On hodi v službo, ima otroke in ženo in vedno je prijazen. Zagotovo ne bi mogel storiti česa takega.	17
Na kakšen način se začne spolna zloraba otroka?	18
Kaj je razlika med spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo otroka?	19
Kateri so najnevarnejši kraji za otroka?	20
Kdaj je prav, da smo še posebej pozorni, ali nek odrasli spolno zlorablja otroka? ...	20
Je spolna zloraba vedno nasilna? Ali govorimo o spolni zlorabi, tudi ko ni prisotno fizično nasilje?	22
Kot otrok sem doživel spolno zlorabo s strani moškega. Ali to pomeni, da sem gej?	22
Je mogoče imeti rad osebo, ki te je spolno zlorabila?	23
Zakaj mi otrok ni povedal, kaj se mu dogaja?	24
Ali si otrok lahko izmisli spolno zlorabo?	24
Si ženske ob ločitvi res izmislijo spolno zlorabo, da bi se maščevale bivšim partnerjem?	25
Mojo vnukinjo je dve leti zlorabljal očim. Jezna sem na njeno mamo, da ni ničesar opazila. Ali ni zato tudi ona kriva za zlorabo?	27
KAJ LAHKO STORIM?	28
Kako lahko zaščitim otroka pred spolno zlorabo?	28
Kako naj se pogovarjam z otrokom, ko spregovori o spolni zlorabi?	31

Kaj potrebuje otrok, ki je bil spolno zlorabljen?	32
Kdo lahko pomaga mojemu otroku ob spolni zlorabi?.....	33
Kako poteka postopek prijave spolne zlorabe otroka?	34
Veliko sem v stiku z otroki. Na kaj naj bom pozoren/na?	36
Spolno me privlačijo otroci. Kaj naj naredim?	37
Sumim, da sinov sošolec doživlja spolno zlorabo. Kako lahko pomagam?.....	38
Moja punca je bila kot otrok spolno zlorabljena. Kako ji lahko pomagam?	38
Kako lahko sam/a prispevam k zmanjševanju spolnih zlorab otrok?.....	40
Kaj lahko storim, če sem doživela spolno zlorabo kot otrok?.....	40
Ali lahko prijavim spolno zlorabo, ki sem jo doživela kot otrok, tudi ko sem že odrasla?.....	41
SPOLNO VEDENJE OTROK	43
Na kakšen način naj se s svojim otrokom pogovarjam o spolnosti?	43
Moj 5-letni sin se pogosto dotika svojega spolovila. Je to normalno?	44
Kdaj je igra s spolno vsebino med dvema otrokoma res igra, kdaj pa gre za škodljivo spolno vedenje?	45
Zakaj se otrok vede na spolno škodljiv način do drugega otroka?	46
SPOLNA ZLORABA NA SPLETU	47
Kaj je spolna zloraba otroka na spletu?	47
Kakšne oblike spolne zlorabe na spletu obstajajo?	48
Kako lahko neznanec na spletu škoduje otroku?.....	50
Kako lahko zaščitim otroka pred spolno zlorabo na spletu?.....	51
ZAKLJUČEK	53
VIRI IN LITERATURA	54
OPOMBE	61

≈

Ko sem bila majhna, me je stari oče pogosto crkljal, držal me je v naročju in me božal. Spominjam se, da sva se igrala igrico »skrij bombonček v žep«. Preiskati sem morala prav vse njegove žepe in ugotoviti, kje je bom-bonček. Potem je prišla vrsta nanj. Povsod je iskal bombonček, tudi v mojih spodnjih hlačkah. Smejala sem se, ker me je žgečkalo. Igrica mi ni bila zoprna. Nekega dne, ko sem bila zopet pri starih starših in ko ni bilo stare matere doma, me je odpeljal v svojo sobo, slekel se je in hotel, da mu drgnem penis. Nisem razumela, zakaj sploh gre. Postal je čisto drugačen, oči so se mu izbuljile; nenadoma me je postalo strah in takrat sem, čeprav sem bila še zelo majhna, mogoče mi je bilo pet let, začutila, da je to več kot samo igra. Od takrat nisem več hotela ostati sama z njim in kmalu po tem dogodku sem povedala staršem, kaj se je zgodilo. Ne spominjam se več, kako sem jim povedala, vendar vem, da se je ozračje pri nas doma zelo spremenilo. Mama in oče sta se nekaj dni neprestano prepirala, uporabljala besed, ki jih nisem razumela, mama je jokala, oče je grozno kričal.

Kmalu potem smo se preselili in starih staršev nisem več videla. Takrat se mi je zdelo, da sem za preselitev in za to, da se s starimi starši nismo več videli, odgovorna jaz. Imela sem strašne občutke krivde. Zdelo se mi je, da sem izgubila babičino naklonjenost, zato sem še sedaj pogosto žalostna. S starši se nisem o tem, kaj je bilo to, kar je stari oče počel z menoj, nikoli pogovarjala, tudi takrat ne, ko je umrl. Spominjam se, da sem se prav čudno počutila, ko se je mama oblačila za pogreb. Istočasno sem čutila olajšanje, da je umrl, in krivdo zaradi teh občutkov.

Melina, 18 let¹

≈

Pojasnilo

1.

V besedilu uporabljamo **moške in ženske slovnične oblike**. Izjemo smo naredile pri izrazih povzročitelj in žrtev spolne zlorabe. Izraz povzročitelj spolne zlorabe uporabljamo v moški slovnični obliki, saj je večina povzročiteljev moškega spola, žrtev pa v ženski slovnični obliki, saj je večina žrtev ženskega spola. To ne pomeni, da ni žensk, ki povzročajo spolno zlorabo ali da so žrtve le deklice. Žrtve spolnih zlorab so tako dečki kot deklice, prav tako je tudi določen odstotek žensk, ki povzročajo spolno zlorabo.

2.

V tuji literaturi izraz **žrtev spolne zlorabe** pogosto nadomešča izraz preživel, preživela (ang. *survivor of sexual abuse*). Kljub temu smo se odločile, da ohranimo uporabo izraza žrtev spolne zlorabe. Poudariti želimo, da pri tem osebi, ki je doživela spolno zlorabo, ne pripisujemo pasivne pozicije in nemoči, temveč z izrazom zgolj opisujemo dejstvo, da gre za osebo z izkušnjo spolne zlorabe.

3.

V besedilu uporabljamo izraz **otrok** za vse osebe do dopolnjene starosti 18 let, torej tudi za mladostnike in mladostnice.

Izraz **starš** oziroma starši uporabljamo za biološke in socialne starše, prav tako pa za druge osebe, ki iz različnih razlogov skrbijo za otroka namesto staršev, torej tudi za rejnice, rejnike ter skrbnike, skrbnice.

O SPOLNI ZLORABI OTROKA

Kaj je spolna zloraba otroka?

Spolna zloraba otroka je vsako dejanje osebe, ki z zlorabo odnosa, svojega privilegiranega položaja, moči in vpliva nad otrokom, otroka prisili ali zavede v spolnost ali dejanja s spolno konotacijo, z namenom zadovoljitve lastnih potreb po nadzoru in moči, lahko tudi z namenom zadovoljitve svojih spolnih potreb. Spolna zloraba otroka je kršitev etičnih, moralnih in socialnih norm ter zakonskih določil.

Kakšne so oblike spolne zlorabe?

Spolna zloraba ima lahko več oblik. Nekatere so zelo očitne:

- ko se oseba samozadovoljuje v otrokovi prisotnosti, ko opazuje otroka, ki se samozadovoljuje ali ko otroka prisili ali zavede k vzajemnemu samozadovoljevanju;
- ko oseba prisili ali prepriča otroka, da se dotika intimnih delov svojega telesa in/ali intimnih delov telesa odraslega;
- ko oseba intimno poljublja otroka;
- ko oseba otipava intimne dele otrokovega telesa;
- ko oseba prisili ali prepriča otroka, da se z usti dotika genitalij odrasle/odraslega ali ko se odrasli z usti dotika genitalij otroka;
- ko moški ali fant drgne penis ob katerikoli del otrokovega telesa;
- ko oseba potisne prste ali predmete v danko ali vagino otroka;
- ko fant ali moški prodre s penisom v danko ali v vagino otroka;

- ko oseba vključi (prisili ali zavede) otroka v izdelavo posnetkov spolnih zlorab (fotografije, filmi, zvočni zapisi ...);
- ko oseba prisili ali zavede otroka v prostitucijo;
- ko oseba prisili otroka v otipavanje spolnih organov živali ...

Druge oblike so lahko veliko manj prepoznane, kot na primer:

- načrtno opazovanje otroka pri intimnih opravilih (kopanje, opravljanje potrebe, preoblačenje, samozadovoljevanje ...) z namenom doseganja vznemirjenja, lastnega užitka in zadovoljevanja svojih potreb;
- ko je oseba vpričo otroka načrtno gola, se slači pred otrokom, razkazuje otroku intimne dele svojega telesa ali se v prisotnosti otroka dotika intimnih delov svojega telesa, z namenom doseganja vznemirjenja, lastnega užitka in zadovoljevanja svojih potreb in/ali z namenom, da bi jo otrok opazoval;
- ko oseba otroku ali v prisotnosti otroka daje neprimerne pripombe, ki se nanašajo ali namigujejo na spolnost in/ali intimne dele njegovega ali otrokovega telesa;
- ko odrasla oseba kaže otroku pornografske slike ali filme ali otroku omogoči ali namenoma ne prepreči dostopa do njih;
- ko oseba izdeluje gradivo, ki prikazuje spolno zlorabo otroka.

Kakšni so znaki in posledice spolne zlorabe otroka?

Kako se bo otrok odzval na spolno zlorabo in iz katerih znakov bomo lahko razbrali, da doživlja spolno zlorabo, se razlikuje od otroka do otroka. Odziv je med drugim odvisen od njegove starosti, spola, osebnosti in drugih okoliščin.

Možno je tudi, da otrok **ne kaže nobenih znakov** in da se vede na popolnoma običajen način, pa je kljub temu doživel spolno zlorabo. Nekateri znaki in posledice se lahko namreč pokažejo šele čez čas ali šele takrat, ko se je zloraba že končala.

Da gre za spolno zlorabo, lahko posumimo ob spremembah otrokovega vedenja in telesnih znakov, kot so:

- Otrok zaupnim osebam omeni, da se v njegovem življenju nekaj dogaja in tega ne opredeli nujno kot nenavadno ali neprijetno. Včasih govori o **namišljenem otroku**, pravljični osebi, ki se z njim vede drugače kot ostali. Lahko govori o tem, da se **njegovi prijatelji** ali prijatelju dogaja nekaj hudega.
- Možno je, da se mu poslabša učni uspeh, da je pogosto miselno odsoten ali ima **agresivne izbruhe**. Otroku lahko izraža svojo stisko tudi s povečano tesnobo, depresivnostjo, miselnim begom iz situacije, pretirano zaskrbljenostjo ...
- Otroku se boji sleči ali pa se sleče v neprimernih situacijah. **Boji se** postaviti v določen telesni položaj, povezan s spolno zlorabo. Včasih kaže znake otrplosti, boji se premakniti.
- O spolnosti in spolnih organih ponavadi govori na način, ki je za njegovo starost neobičajen. Kaže **pretirano zanimanje za spolne organe in spolne odnose**, izogiba se dotikom in določenim osebam. Včasih odločno protestira, da bi ostal sam z nekom, ki ga pozna.
- Včasih prevzame **zapeljiv način vedenja**, pogosto se samozadovoljuje ali dotika svojih spolnih organov ali spolnih organov drugih. Lahko uporablja škodljivo spolno vedenje do drugih otrok. Možna je nosečnost kot posledica zlorabe.
- Nekateri otroci, ki doživljajo spolno zlorabo, imajo lahko **zdravstvene težave**, predvsem s sečili, težko hodijo ali sedijo. Možne so tudi otekline, podplutbe in poškodbe v predelu spolnih organov, prsi, zadnjice, na notranji strani stegen.

Otrok lahko toži, da ga srbi v okolici spolovila ali danke. Pogosto se pojavi bruhanje in težave z zadrževanjem blata ali urina. Prav tako tožijo o bolečinah v spodnjem delu trebuha. Možne so spolno prenosljive bolezni.

Pri prepoznavi omenjenih znakov je pomembno, da ne naredimo prehitrih zaključkov. **Otrok je lahko v stiski tudi zaradi drugih razlogov**, kot so razveza staršev, smrt v družini, smrt hišnega ljubljénčka, težave v šoli ali s prijatelji ter drugi strahovi in travmatske izkušnje. Vse to lahko otrok izraža z vedenjem, ki ni običajno. Skrb, da otrok doživlja spolno zlorabo, je upravičena, če pri otroku prepoznamo več naštetih znakov, ali pa je kateri od njih zelo izstopajoč ter zaskrbljujoč (npr. otrok spolno napade drugega otroka). V teh primerih je pomembno, da ukrepamo in poiščemo pomoč.

Ali so posledice spolne zlorabe v otroštvu vidne tudi, ko je oseba že odrasla?

Izkušnja spolne zlorabe ali katere druge oblike nasilja lahko močno vpliva na življenje tudi v odraslosti. Lahko poškoduje in predrugači doživljanje sveta, medosebnih odnosov, vpliva na vsakdanje počutje, na odnos do sebe, svojega telesa in spolnosti ter prizadene mnoga druga področja. Pri vsakem človeku se izkušnja spolne zlorabe kaže drugače, vendar je nekaj področij, na katerih so posledice najpogosteje vidne:

- **Medosebni odnosi.** Velikokrat imajo žrtve spolne zlorabe težave pri vzpostavljanju ali vzdrževanju tesnih, intimnih odnosov.
- **Občutek varnosti.** Žrtve pogosto težje zaupajo tako drugim kot sebi. Posledično imajo omajan občutek varnosti. Ne verjamejo, da je svet relativno varen prostor, kjer večina ljudi ni slabonamernih.

- **Doživljanje spolnosti.** Žrtve imajo lahko težave pri spolnih odnosih. Lahko čutijo odpor, nelagodje, strah, odsotnost želje ali ob spolnih odnosih čutijo bolečino. Lahko se intenzivno samozadovoljujejo, saj je samozadovoljevanje eden redkih načinov pomiritve, ki ga poznajo. Nekatere uživajo v spolnosti, ki jim povzroča veliko bolečine ali jih poniža. Potrebo po bližini in intimi zadovoljujejo le s spolnim odnosom. Lahko pretirano menjujejo partnerje/partnerke.
- **Odnos do sebe in svojega telesa.** Žrtve lahko do sebe ali svojega telesa čutijo odpor, gnus, se slabo cenijo in se počutijo nevredne ali nesposobne za premagovanje različnih življenjskih situacij. Praznino, ki jo občutijo, lahko nadomeščajo s prekomernim hranjenjem, stradanjem telesa ali drugimi oblikami samopoškodovanja in različnimi oblikami zasvojenosti.
- **Duševno zdravje.** Žrtve pogosto doživljajo različne težave v duševnem zdravju, najpogosteje posttravmatski stresni sindrom, anksioznostne motnje in depresijo. Lahko občutijo tudi slabše vsakodnevno počutje.

Kljub daljnosežnosti posledic zlorabe, lahko vsaka žrtev razreši težave in zaživi polno in kvalitetno življenje. Pogosto ji to lažje uspe ob pomoči strokovnjaka ali strokovnjakinje. Prav tako nekatere žrtve v odraslosti ne čutijo posledic, jih čutijo le občasno ali so posledice milejše od opisanih.

Ali bo otrok, ki je doživel zlorabo, lahko živel zadovoljivo življenje?

Ni nujno, da spolna zloraba zaznamuje otroka za celo življenje. Oseba jo lahko uspešno predela in sprejme kot neprijeten dogodek oziroma travmo iz preteklosti, na katero se nauči gledati na način, ki jo krepi in ne le jemlje moč. Na to, kakšne in kako dolgotrajne bodo posledice spolne zlorabe, vpliva več dejavnikov, in sicer:

- **Starost otroka ob zlorabi.** Mlajši kot je otrok, manj ima mehanizmov in veščin za soočanje s spolno zlorabo, zato so lahko posledice zlorabe hujše.
- **Trajanje zlorabe.** Če zloraba traja dalj časa, bodo posledice običajno hujše, kot če gre za enkratni dogodek ali za krajše obdobje.
- **Značilnosti zlorabe.** Če je bil otrok ob spolni zlorabi izpostavljen večjemu fizičnemu nasilju in poškodbam, je vpliv nanj običajno večji. Prav tako so posledice večje, če so bile prisotne tudi grožnje in zastrahovanje.
- **Odnos otroka s povzročiteljem.** Če je otroka zlorabila oseba, ki ima z njim tesen odnos (starš ...), je vpliv na otroka večji, saj lahko popolnoma izgubi temeljno zaupanje v svet, odrasle, družino in s tem občutek varnosti. Otrok, ki ga zlorabi oseba, ki ni del njegove družine, bo svojo travmo lažje predelal, saj lahko dobi podporo v varnem družinskem okolju.
- **Družinsko okolje.** Na otroka bo zloraba običajno manj vplivala, če bo v svoji družini dobil podporo, primeren odziv, pomoč ter varno okolje, ki mu pomaga pri okrevanju.
- **Odziv nezlorabljaljočega starša na spolno zlorabo.** Če starš, ki otroka ne zlorablja, poskrbi, da otroka zaščiti pred nadaljnjo zlorabo in mu da jasno sporočilo, da mu verjame in mu bo stal ob strani, so možnosti za okrevanje veliko večje

kot kadar starš otroka obtožuje, mu ne verjame in ga ne podpre. Zato je pomembno, da dobi podporo tudi nezlorablajoči starš, da lahko bolje poskrbi za otroka.

- **Drugi podporni dejavniki.** Če ima otrok veliko podpore v svojem okolju, bo imela zloraba nanj običajno manj negativnega vpliva. Podporni dejavniki so lahko tako osebe, ki ga podpirajo (učitelji/ce, prijatelji/ce, sorodniki/ce ...) kot tudi aktivnosti, v katerih je dober in kjer se lahko potrjuje.
- **Pomoč.** Pomembno je, da ima otrok vsaj z eno odraslo osebo odnos, v katerem lahko spregovori o zlorabi. Če otrok nato prejme ustrezno pomoč, tako s strani svoje socialne mreže kot strokovno pomoč organizacij in institucij, bo imela zloraba nanj običajno manjši vpliv.
- **Morebitne druge težave otroka.** V kolikor je imel otrok že pred zlorabo kakršnekoli težave (anksioznost, depresivnost, težave pri navezovanju stikov, slab učni uspeh ...), se lahko zaradi zlorabe te težave še okrepijo.
- **Psihična odpornost otroka ali rezilientnost.** Na to, koliko je otrok psihično odporen, vpliva več dejavnikov, od socialnih spretnosti otroka (asertivnost, empatija, sporočanje potreb in idej ...), spretnosti reševanja težav, do optimizma in podobno.

Opisani dejavniki ne delujejo pri vsakem otroku na enak način, saj se med seboj prepletajo, vsaka izkušnja spolne zlorabe pa je individualna in takšne so tudi posledice.

Kako pogoste so spolne zlorabe?

Spolne zlorabe so pogostejše, kot kažejo podatki o prijavah zlorab policiji. Analiza študij² o pogostosti spolne zlorabe znotraj in izven družine v 14-ih evropskih državah kaže, da je 9 – 33 % deklic ter 3 –

15 % dečkov zlorabljenih. Zaupni retrospektivni intervjuji z mladostnicami in mladostniki, ki so jih opravili po vsej Evropi in Osrednji Aziji, kažejo, da uradne statistike precej podcenjujejo težavo spolnih zlorab. Večina statističnih podatkov se namreč nanaša na prijavljene primere in tiste, kjer je prišlo do obsodbe, vendar pa podatki drugih raziskav kažejo, da večina primerov nikoli ni bila prijavljena.

V Sloveniji je bilo po podatkih policije v zadnjih 4-ih letih v povprečju podanih 130 ovadb letno (npr. 161 leta 2012 in 81 leta 2015) za kaznivo dejanje spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let (173. člen KZ-1). To pa zajema le prijavljene zlorabe. Število dejanskih spolnih zlorab je po oceni nevladnih organizacij veliko večje. Razkorak med številom dejanskih spolnih zlorab in številom prijavljenih zlorab je posledica več dejavnikov, tudi zapletenih odnosov med odraslimi in otroki v družini. Možno je, da družinski člani vedo ali sumijo, da oče (ali drug sorodnik oz. sorodnica ...) zlorablja otroka, vendar se kljub temu ne želijo ali ne zmorejo soočiti z resnico. Do spolnih zlorab otrok sicer v družbi deklarativno prevladuje ničelna toleranca, pa vendar prevečkrat ostajajo skrite. Jeza, strah, dvomi, sram ter slabo poznane in slabo dostopne oblike pomoči so najpogostejši razlogi, zaradi katerih oseba, ki bi o spolnem zlorabi morala spregovoriti, tega ne stori.

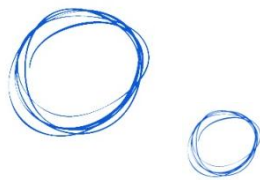

Je možno, da je otrok s svojim vedenjem pripomogel k spolni zlorabi?

Ne. Ne glede na to, kaj otrok naredi ali reče, ni nikoli odgovoren za nasilje, ki ga nad njim povzroča druga oseba. Povzročitelji spolnega nasilja pogosto prelagajo odgovornost na otroka. Lahko rečejo, da jih je otrok »sam zapeljal« in podobno, a odgovornost za dejanje je vedno izključno na strani povzročitelja. Otrok razvojno še ni

sposoben razumeti zlorabe ali se ji upreti. Ker so otroci pogosto vzgajani na način, da je potrebno odrasle ubogati ter da so odrasli nezmotljivi, se ne sprašujejo, ali je vedenje odraslih sprejemljivo in kdaj gre za zlorabo. Tudi, kadar ocenijo, da je vedenje odraslega nenavadno ali neprimerno, se največkrat ne upajo zoperstaviti in reči ne.

Ne glede na to, kaj je žrtev storila ali rekla, za zlorabo ni nikoli odgovorna ona. Za zlorabo je vedno odgovoren povzročitelj!

Zakaj se žrtve spolne zlorabe počutijo krive za zlorabo?

Žrtve spolne zlorabe se pogosto srečujejo z močnimi občutki krivde. Izvirajo iz različnih napačnih zaključkov, ki si jih je otrok ustvaril, na primer, da je na njem nekaj takega, zaradi česar je sprožil spolno zlorabo; da je kriv, ker ni takoj spregovoril o tem, kaj se mu dogaja; da ni zmožgal ustaviti ali preprečiti spolne zlorabe; da je užival v določenih privilegijih, ki mu jih je omogočil povzročitelj; da bo kriv, če bo povzročitelj kaznovan ali je bil kaznovan in podobno. Žrtvi dopustimo vsa čustva, tudi čustva krivde, a ji jasno in vedno znova povejmo, da je odgovornost za storjeno povsem na strani povzročitelja.

Ali so vsi povzročitelji spolne zlorabe pedofili?

Ne, spolne zlorabe ne povzročijo samo povzročitelji, ki so pedofili. Med osebami, ki spolno zlorablajo otroke, so pedofili v manjšini.

Po podatkih zagrebške Poliklinike za zaščito otrok³ je le 2 ali 3% povzročiteljev spolne zlorabe otrok pedofilov. Pedofili so, glede na klasifikacijo Diagnostičnega in statističnega priročnika duševnih motenj (DSM-5),⁴ ljudje, ki imajo motnjo spolne preference, ki se kaže kot spolno nagnjenje do otrok. Pedofili ne razlikujejo med potrebo po spolnosti in naravno potrebo otroka po naklonjenosti - razložijo si jo kot potrebo po spolnosti. Ker je njihovo povzročanje nasilja okolici prikrito, sami sebe doživljajo in imenujejo ljubitelji otrok, dekliški/deški prijatelji in podobno. Nekateri od njih nikdar ne zlorabijo otroka. O tem lahko zgolj fantazirajo, sicer pa imajo običajno spolno življenje z odraslo osebo.

Večina povzročiteljev spolne zlorabe so osebe, ki imajo običajna spolna nagnjenja in ni nujno, da jih otroci spolno privlačijo. Gre za osebe, ki s spolno zlorabo otrok na nedopusten način zadovoljujejo svojo potrebo po nadzoru in moči. Motiv večine povzročiteljev torej ni zadovoljitev spolne potrebe, ampak potrebe po moči. Pogosto znajo to potrebo zadovoljiti le preko spolnega stika. Da povzročitelj zadovolji potrebo po moči, otroka zavaja, saj je otrok odraslemu popolnoma prepuščen in mu zaupa ter verjame. Povzročitelj lahko uporabi tudi silo in ustrahovanje.

Večina povzročiteljev spolne zlorabe so osebe, ki imajo običajna spolna nagnjenja. S spolno zlorabo otrok na nedopusten način zadovoljujejo svojo potrebo po nadzoru in moči.

Kako zlorabo sebi in drugim razložijo povzročitelji?

Povzročitelj spolne zlorabe najde številna opravičila, s katerimi sam pri sebi opraviči svoje vedenje. Poišče različne izgovore, na primer, da ima s svojim otrokom pravico početi karkoli; da s tem otroka na primeren način uvaja v spolno življenje in tako opravlja starševsko

dolžnost; da ima otroka rad in je to le izražanje ljubezni ... Vse to so seveda zgolj izgovori in nikakor ne opravičilo za spolno zlorabo, ki je nedopustna.

Ali samo moški spolno zlorablajo otroke?

Povzročitelji spolne zlorabe niso le moški. Tudi ženske spolno zlorablajo otroke, vendar je to redkeje. Veliko višji odstotek je moških povzročiteljev. Po oceni vodilne organizacije na področju zaščite otrok v Veliki Britaniji⁵, je med osebami, ki spolno zlorablajo otroke, povzročiteljic do 5 %. Značilnosti spolne zlorabe se ne razlikujejo glede na spol povzročitelja. Tudi ženske povzročiteljice uporabljajo podkupovanje, zavajanje, pornografijo, grožnje, fizično silo in prisilo. Je pa za zlorabe, ki jih povzročijo ženske, značilen velik delež zlorab, povzročenih v sodelovanju z drugim (moškim) povzročiteljem. Prav tako je značilno, da se zgodi, da fant spolno zlorabo s strani odrasle ženske pravilno zazna kot zlorabo, okolica pa jo minimalizira in označi kot pozitivno spolno izkušnjo za mladostnika.

On hodi v službo, ima otroke in ženo in vedno je prijazen. Zagotovo ne bi mogel storiti česa takega.

Ljudje imamo radi predvidljivost, zato se pri razlagi sveta pogosto zatekamo k stereotipom. Pogosta stereotipna predstava o povzročitelju nasilja je moški, ki je že navzven grob, neprijazen, agresiven, zanemarjen, najverjetneje zasvojen z alkoholom, samski ... Vendar v resnici ni ničesar takega, po čemer bi že na prvi pogled prepoznali povzročitelja spolne zlorabe. Izhajajo iz različnih okolij, njihovo vedenje, videz, izobrazba, socialni status, zakonski stan, vera ali narodnost so različni. Povzročitelji spolne zlorabe so zelo različne osebnosti z različnimi življenjskimi izkušnjami.

Na kakšen način se začne spolna zloraba otroka?

Spolna zloraba otroka se redko zgodi kar naenkrat. Pogosteje gre za dejanje, ki ga oseba, ki zlorabi otroka, dlje časa pripravlja in načrtuje. Povzročitelj pogosto najprej vzpostavi odnos z otrokom. Včasih, kadar ne gre za zlorabo lastnega otroka, si izbere takšnega otroka, za katerega zazna, da mu v njegovem življenju nekaj pomembnega manjka ali nekaj ni dobro. Povzročitelj bo tako lahko začel graditi odnos z izrečeno ali neizrečeno obljubo, da bo ta manko nadomestil. Pogosto gre za otroke, ki dvomijo vase, imajo slabo samopodobo, so osamljeni, imajo slabo razvite socialne veščine in posledično malo prijateljev; možno je, da so že bili zlorabljeni ali pa so žrtve nasilja s strani vrstnikov, vrstnic ali staršev. Takšen otrok bo lahko v odrasli osebi, ki mu ponudi svoje »prijateljstvo«, videl rešitelja, nekoga, ki mu lahko nudi podporo in pomoč. Povzročitelj lahko otroku tudi dovoli stvari, ki jih sicer ne sme početi (npr. kajenje, pitje alkohola ...). Tako si pripravi teren za kasnejše izsiljevanje otroka (*»Če boš komu povedal, bom povedal, da kadiš.«*). Vendar ni nujno, da gre za otroka, kjer povzročitelj opazi nek manko. Lahko gre zgolj za otroka, ki je povzročitelju dovolj blizu, da lahko z njim navezuje stik daljše časovno obdobje (npr. lasten otrok; včasih iščejo povzročitelji partnerko z otrokom določenega spola ali starosti z namenom zlorabe ...).

V primerih, ko ne gre za enkratni dogodek zlorabe, prvi spolni stiki najpogosteje niso zelo očitni. Lahko gre za bežne dotike, ki se zdijo naključni, a niso. Če okolica te dotike pravilno zazna, se lahko zloraba že na tej stopnji ustavi. Sicer se sčasoma stopnjuje, tako po pogostosti kot po intenzivnosti. Povzročitelj bo z različnimi strategijami odgovornost za zlorabo prelagal na otroka in mu vzbujal občutek, da si otrok sam želi zlorabe.

Spolna zloraba na spletu se odvija na podoben, a vendarle drugačen način. Z razvojem informacijskih tehnologij so dobili povzročitelji nov prostor za iskanje žrtev in za spolno zlorabljanje. Proces, ko povzročitelj vabi žrtev, se imenuje *grooming*. Povzročitelj prevzame lažno spletno identiteto in v spletni

klepetalnici, forumu, na Facebooku ali kje drugje vzpostavi odnos z otrokom. Na različne načine si pridobi njegovo zaupanje, ki ga nato zlorabi za povzročitev spolne zlorabe. Z otrokom se lahko sreča v realnem svetu, ne le v virtualnem, zlorabo pa lahko izvede tudi na spletu. Otroku na primer pošlje svoje gole fotografije (ki praviloma niso njegove, temveč od neke druge, neznane osebe) in prosi otroka, naj on stori isto. Fotografije, ki jih pošlje otrok, lahko uporabi za izsiljevanje, razširjanje ... Z vsakim vnovičnim ogledom določene fotografije na spletu je otrok ponovno zlorabljen.

V primerih, ko ne gre za enkratni dogodek zlorabe, prvi spolni stiki najpogosteje niso zelo očitni. Lahko gre za bežne dotike, ki se zdijo naključni, a niso. Če okolica te dotike pravilno zazna, se lahko zloraba že na tej stopnji ustavi.

Kaj je razlika med spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo otrok?

Spolno izkoriščanje otrok pomeni spolno zlorabo otroka z namenom pridobivanja materialnih koristi. Ljudje, ki spolno izkoriščajo otroke zaradi dobička, so lahko zvodniki/ce, razni drugi posredniki/ce, osebe, ki otroke novačijo za prostitucijo, stranke javnih hiš ... Tudi pri spolnem izkoriščanju otrok pride do spolne zlorabe, razlika med obema dejanjema pa je v motivih. Osebe, ki spolno zlorablajo otroke, običajno s tem ne služijo. Ponavadi gre za otroku znane osebe, na primer sorodnike/ce. Otroka ne zlorabijo z namenom zaslužka. Spolna zloraba in izkoriščanje torej delujeta na različne načine in vključujeta različne motive, v obeh primerih pa gre za grobo kršitev otrokovih pravic in kaznivo dejanje.

Kateri so najnevarnejši kraji za otroka?

Eden od mitov o spolni zlorabi je, da se spolna zloraba ponavadi zgodi izven doma, povzročitelj pa je otroku nepoznana oseba. Resničnost je drugačna. Spolna zloraba se najpogosteje zgodi v otrokovem domu, domu sosedov ali sorodnikov, v šoli ali športnih objektih, kjer otrok trenira. Otroka najpogosteje spolno zlorabi njemu znana odrasla oseba, ki postopno gradi odnos z otrokom in/ali njegovimi starši. Večina oseb, ki spolno zlorabi otroka, je večča navezovanja stikov z otroki ter se z njimi dobro razume. Oseba, ki otroka zlorabi, je lahko odrasla. Če je mladoletna, gre za osebo z več telesne, čustvene, socialne ali ekonomske moči nad (drugim) otrokom. Povzročitelji pogosto iščejo specifične situacije in okolja, v katerih bodo lahko zgradili odnos z otrokom z namenom spolne zlorabe (samske matere, delovna okolja kot so vrtci, športne organizacije ...). Oseba, ki spolno zlorabi otroka, najpogosteje uporablja manipulacije, prevare, podkupnine, grožnje in/ali fizično nasilje, da otroka zavede in/ali prisili v spolno zlorabo.

Kdaj je prav, da smo še posebej pozorni, ali nek odrasli spolno zlorablja otroka?

Znaki, s pomočjo katerih lahko prepoznamo, da oseba zlorablja odnos z otrokom za spolne namene, so lahko zelo prikriti. Včasih imamo zgolj neprijeten občutek glede načina, na katerega oseba vzpostavlja stik z otrokom, vendar si ne znamo dobro pojasniti razloga za to.

Če želite otroka zaščititi pred spolno zlorabo, je pomembno, da ste pozorni na odnos odrasle osebe (npr. izvajalca prostočasne dejavnosti, vašega partnerja/ke ...) do otroka. V osebni kontaktu ste lahko pozorni na njegovo/njeno spoštovanje vaših in otrokovih osebnih mej v odnosu. Če zaznate, da izkazuje odrasla oseba nenavadno veliko pozornosti vašemu otroku, se ga prekomerno

dotika, prevečkrat ustvari priložnost, da sta z otrokom sama, je pomembno, da ste na to pozorni. Da nekdo spolno zlorablja otroke, lahko posumimo tudi, kadar ne dovoli otroku dovolj zasebnosti, vztraja pri poljubljanju, objemanju in dotikanju, tudi kadar si otrok ne želi fizičnega stika ali pozornosti. Oseba, ki spolno zlorablja otroke, se pretirano zanima za spolni razvoj otrok, vztraja, da je sama z otrokom in da ju nihče ne moti. Veliko svojega časa preživi z otroki. Velikokrat se ponudi, da bo pazila na otroke ali da lahko otroci prespijo pri njej. Otrokom kupuje draga darila ali jim daje denar brez očitnega razloga. Določenega otroka favorizira. Z otroki se pogovarja o osebnih zadevah, ki se jih običajno deli le z odraslimi. Ob prisotnosti otrok kaže seksualizirane podobe ali pripoveduje spolno sugestivne šale. Na skrivaj se srečuje z otroki (z njimi lahko deli droge in alkohol) ali zelo veliko časa preživi pri pošiljanju pošte, pošiljanju sporočil ali klicanju otrok.

Vsa opisana vedenja so lahko zaskrbljujoča, vendar je vedno potrebno upoštevati tudi celoten kontekst. Ob nekaterih priložnostih lahko odrasli spregledajo osebno mejo otroka ali je ne upoštevajo (ga objamejo, ko ne želi ...), pa ne gre za spolno zlorabo oz. oseba nima namena otroka spolno zlorabiti. Po drugi strani lahko oseba otroka spolno zlorablja, ne da bi počela opisane stvari ali da bi jih drugi opazili.

Dobro je imeti z otrokom zaupen odnos, saj nam bo tako lažje povedal za dogodke, ob katerih se ne počuti prijetno. Pri otrocih, ki se še ne znajo besedno izražati ali otrocih s težavami v razvoju, je ugotavljanje zlorabe še težje. Pri njih moramo biti še posebej pozorni na znake, ki so opisani v odgovoru na vprašanje *Kakšne so posledice in znaki spolne zlorabe*. O vašem sumu se lahko posvetujete z organizacijo, ki deluje na področju spolnih zlorab, s policijo ali centrom za socialno delo.

Je spolna zloraba vedno nasilna? Ali govorimo o spolni zlorabi, tudi ko ni prisotno fizično nasilje?

Spolna zloraba je nasilje nad otrokom. To pa ne pomeni, da je povzročitelj vedno tudi fizično nasilen. Veliko pogosteje kot z nasiljem, povzročitelj otroka zvabi in pridobi z različnimi načini prevar, lažnih obljub in ustrahovanjem. Povzročitelj izkoristi otrokovo nemoč in podrejen položaj. Zloraba se ponavadi dogaja dlje časa, povzročitelj pa jo večinoma predhodno načrtuje. Praviloma se zloraba začne z manj očitnimi dejanji (npr. povzročitelj se »po nesreči« dotakne intimnih delov telesa otroka) in sčasoma stopnjuje. Pogosto zato spolna zloraba otroka (še predvsem s strani znane osebe) ni fizično nasilna. Možno je tudi, da sploh ne vključuje fizičnega kontakta in ne pusti telesnih poškodb (npr. prikazovanje pornografskih vsebin ali masturbiranje ob otroku). Vsaka oblika spolne zlorabe, ne glede na to, ali je prisotno fizično nasilje ali ne, ima za otroka škodljive posledice.

Kot otrok sem doživel spolno zlorabo s strani moškega. Ali to pomeni, da sem gej?

Vaša spolna usmerjenost (lahko ste gej, biseksualec ...) je povezana s tem, kdo vas privlači in ne s tem, ali ste doživeli spolno zlorabo s strani moškega. Tudi če ste gej, nima to nikakršne povezave s spolno zlorabo.

Takšna vprašanja so za fante in moške z izkušnjo spolne zlorabe s strani moškega nekaj običajnega. Kadar v družbi ali okolici prevladujejo tradicionalna prepričanja o spolnih vlogah, se lahko moški ali fant, ki je bil spolno zlorabljen s strani moškega, začne spraševati o tem, ali je pravi moški. Tradicionalna predstava o moškosti je namreč predstava o moškem, ki ima vedno nadzor nad situacijo, ga ni nikoli strah ter ne pozna neprijetnih čustev (razen jeze). Ker je običajno, da fant ali moški ob spolni zlorabi izgubi občutek nadzora, se prestraši ter doživlja najrazličnejša neprijetna

čustva, lahko podvomi o svoji moškosti in posledično spolni usmerjenosti. Nekateri fantje zato po zlorabi poudarijo vedenje, ki se tradicionalno pripisuje moškim. Včasih postanejo napadalni in agresivni, predvsem do žensk in deklet. Gre za kompenzациjo doživljanja moškosti, ki je za njih postala vprašljiva. Zato je pomembno vedeti, da izkušnja spolne zlorabe ne vpliva na spolno usmerjenost.

Je mogoče imeti rad osebo, ki te je spolno zlorabila?

Da, je mogoče. Spolna zloraba s strani bližnje osebe (sorodnik/ca ...) je lahko še posebej travmatična, saj gre za dvojno izkušnjo z isto osebo. Spolna zloraba je namreč v teh primerih povsem ločena od ostale interakcije v odnosu, ki je lahko bolj ali manj dobra. Pogosto ljudje, ki zlorablajo, delujejo povsem vsakdanje, lahko so prijazni in skrbni do otroka, čeprav ga spolno zlorablajo.

Žrtev se pogosto čuti krivo za čustva, ki jih čuti do povzročitelja, tako za čustva jeze in sovraštva kot za čustva naklonjenosti in ljubezni. Vsa ta različna čustva se lahko pojavljajo istočasno, kar je za žrtev še posebej težko. Dobro je, da čustva in občutke sprejme, ne glede na to, kakšni so. Kajti vsa ta čustva so povsem normalna reakcija na nenormalen dogodek ali dogodke, ki so se zgodili.

Veliko otrok čuti ljubezen do osebe, ki jih je zlorabila, še posebej, če je ta oseba družinski član ali članica. Zaradi teh čustev so lahko zelo zmedeni. Lahko so vznemirjeni ali jezni na povzročitelja zlorabe, a ga imajo kljub temu radi.

Zakaj mi otrok ni povedal, kaj se mu dogaja?

Pogosto zmotno mislimo, da bi nam otrok takoj povedal, če bi doživljal spolno zlorabo. A zaradi različnih razlogov otrok tega ne stori vedno. Pogosto ima s povzročiteljem nekakšen dogovor o molčečnosti; povzročitelj mu lahko grozi, kaj vse groznega se mu bo zgodilo, če spregovori, ali pa ga podkupuje in mu nudi razne privilegije. Otroku lahko molči tudi zaradi lojalnosti do povzročitelja, saj se boji izdati njegovo zaupanje. Povzročitelj namreč pogosto prepričuje otroka, da gre za njuno skrivnost. Razlog je lahko tudi, da otrok ne ve, kako bi sploh povedal, kaj se mu dogaja ali ga je sram in se počuti krivega ter soodgovornega. Možno je tudi, da ne ve, da se odrasli do njega ne bi smel vesti na tak način. Otroke namreč pogosto vzgajamo na način, da morajo ustreči odraslim, da je nevljudno, če jim rečejo ne ali jih zavrnejo (*»Daj lupčka babici, če hoče.«*). Otroku se lahko tudi boji, da ga bodo starši kaznovali ali da bodo za zlorabo izvedeli njegovi prijatelji in prijateljice. Med razlogi, ki jih otroci navajajo za svoj molk, je tudi, da bo šel povzročitelj v zapor ali, da mu odrasli ne bodo verjeli. Majhni otroci in otroci s težavami v razvoju imajo tudi zelo omejene sposobnosti, da ubesedijo svoje doživljanje. Pomemben razlog je tudi, da ima otrok, ko se zloraba začne, pogosto občutek, da drugi vidijo, kaj se dogaja. Ko kljub temu odrasli zlorabe ne zaustavijo, začne otrok verjeti, da je to nekaj običajnega in da ima povzročitelj pravico početi, kar počne.

Ali si otrok lahko izmisli spolno zlorabo?

Otroci, še posebno majhni, nimajo znanja o spolnosti, na podlagi katerega bi si lahko izmislili zgodbo o tem, da jih je nekdo spolno zlorabil. Otroku si skoraj nikoli ne izmisli spolne zlorabe. Veliko bolj pogosto je, da otrok o spolni zlorabi ne pove nikomur, še posebno, če jo doživlja s strani bližnje osebe. Prav tako se lahko zgodi, da otrok pripoveduje o spolni zlorabi na način, da opisuje kot žrtev svojo prijateljico ali prijatelja. Na ta način preverja, kako se bomo

odzvali na zlorabo. Šele, ko se prepriča, da bo naš odziv primeren, pove resnico ali počaka, da ga vprašamo, če se je kaj podobnega kot prijatelju ali prijateljici iz izmišljene zgodbe, zgodilo še komu, ki ga pozna.

V tistih redkih primerih, ko pride do neresnične izpovedi, je običajno v ozadju velika stiska, v kateri se je zaradi različnih okoliščin znašel otrok. Zato tudi v tem primeru potrebuje podporo in pomoč.

Čeprav si želimo, da otrokova izpoved ne bi bila resnična in težko sprejmemo možnost, da se je kaj takega zgodilo v naši družini, je pomembno, da svojih dvomov in pomislekov ne povemo otroku. O njih se lahko pogovorimo z drugimi odraslimi, lahko se posvetujemo s strokovnjakinjami in strokovnjaki. Posledice tega, da otroku ne verjamemo, so lahko hude. Zato je pomembno, da izpoved otroka vzamemo resno in mu nudimo oporo in pomoč. Ugotavljanje resničnosti spolne zlorabe prepustimo policiji.

Si ženske ob ločitvi res izmislijo spolno zlorabo, da bi se maščevale bivšim partnerjem?

Lažne prijave na področju vseh oblik nasilja so zelo redke. Anton Toni Klančnik⁶, vodja oddelka za mladoletniško kriminaliteto na Generalni policijski upravi, pravi, da so na policiji v zadnjih 23-ih letih obravnavali in dokazali le eno lažno prijavo. To, da sodišče s končno sodbo povzročitelja ne prepozna za krivega, ne pomeni, da je bila prijava spolne zlorabe lažna. Razlog za to je lahko pomanjkanje dokazov za obsodilno sodbo, čeprav se je zloraba zgodila. Možno je tudi, da se zloraba ni zgodila, čeprav so obstajali določeni znaki. Vsi smo namreč dolžni prijaviti sum spolne zlorabe, tudi če nismo prepričani, ali se je zloraba zares zgodila. Suma ne raziskujemo sami, temveč pristojne institucije.

Del prijav spolnih zlorab otrok se zgodi prav ob ločitvi partnerjev, kar je razumljivo. Ko oseba izve, da njen partner ali partnerka zlorablja otroka, je odgovorno, da se odloči za razvezo in tudi na ta način zaščiti otroka pred nadaljnjo zlorabo. Prav tako se zgodi, da otrok šele po ločitvi staršev spregovori o zlorabi, saj se šele takrat počuti dovolj varnega. Ker pa je spolna zloraba nekaj tako težko predstavljivega, sploh, če jo povzroči oseba, s katero imamo sicer dober odnos, se lahko zgodi, da odzivi drugih družinskih članov/ic ali prijateljev/ic niso vedno podporni. Velikokrat se zgodi, da se družinski člani in članice ter prijatelji in prijateljice težko soočijo z dejstvom, da je njihov bližnji zmožen nečesa tako nepredstavljivega in zato odgovornost za zlorabo pripišejo žrtvi ali nezlorablajoči osebi ali žrtvi ne verjamejo. Trditev, da se ženske s prijavo želijo maščevati, je v skoraj vseh primerih napačna in lahko služi kot izgovor za povzročitelja nasilja, da mu ni potrebno sprejeti odgovornosti za svoje vedenje. Seveda pa drži, da povzročitelji zlorabo redko priznajo in zanjo sprejmejo odgovornost.

To, da sodišče s končno sodbo povzročitelja ne prepozna za krivega, ne pomeni, da je bila prijava spolne zlorabe lažna.

Mojo vnukinjo je dve leti zlorabljal očim. Jezna sem na njeno mamo, da ni ničesar opazila. Ali ni zato tudi ona kriva za zlorabo?

Mama, katere otrok je doživel spolno zlorabo, ni odgovorna ali soodgovorna za zlorabo. Za zlorabo je odgovorna izključno oseba, ki jo je povzročila. Veliko mam dolgo ne opazi, da njihov otrok doživlja spolno zlorabo. Za to obstajajo različni razlogi. Dekleta so pogosto vzgajana na način, da morajo kot ženske prevzeti odgovornost za dom in družino ter za dobro počutje vseh družinskih članov in članic. Počutijo se odgovorne, če stvari ne potekajo, kot bi morale, zato si včasih težko priznajo, da je nekaj narobe, saj bi to za njih pomenilo, da so odpovedale kot ženske, mame in partnerke. Tudi ko mama sprevidi, da je nekaj narobe, si poskuša to najprej razložiti z vsakdanjimi stvarmi. Na spolno zlorabo mnoge sploh ne pomislijo, saj je to za večino nekaj povsem nepredstavljivega. Prav tako znaki, ki kažejo na spolno zlorabo, pogosto niso očitni ali se pokažejo šele, ko zloraba traja že dlje časa.

Možno je, da je otrok, ki je bil zlorabljen, bolj jezen na mamo kot na osebo, ki ga je zlorabila. Za to obstaja več razlogov. Otrok se lahko boji biti jezen na povzročitelja, medtem ko je jeza na mamo veliko bolj varna, saj ga mama ne ogroža. Otrok se prav tako lahko počuti izdanega s strani svoje mame, ker ga ni zaščitila in tudi to je lahko vzrok jeze. Možno je tudi, da pride do identifikacije s povzročiteljem, kar pomeni, da ga otrok vidi kot pozitiven lik. Minimaliziranje zlorabe je tudi eden od otrokovih strategij preživetja.

Do podobne situacije lahko pride v organizacijah, kjer spolno zlorabo nad otrokom stori nekdo od zaposlenih (npr. vzgojitelj/ica, trener/ka ...), starši pa svojo jezo, kot tudi odgovornost za zlorabo, preložijo na vodjo organizacije (npr. na vodjo športnega kluba, ravnateljico/ravnatelja vrtca ...). Vse to so različne strategije, kako

se ljudje soočajo z nečim tako težko doumljivim, kot je spolna zloraba otroka.

KAJ LAHKO STORIM?

Kako lahko zaščitim otroka pred spolno zlorabo?

Da bi otroka zaščitili pred spolno zlorabo, mu moramo posredovati ustrezna sporočila in informacije o njem, drugih ljudeh, pravicah in pravilih. Za posredovanje sporočil lahko izkoristimo vsakodnevne, običajne stike z otrokom. Otroka moramo opremiti z naslednjimi informacijami:

Pogovor o intimnih delih telesa

Otroka učite, da je pogovor o spolnosti in spolnih organih nekaj povsem sprejemljivega in običajnega. Če smo okoli tega skrivnostni in v zadregi, otrokom sporočamo, da gre za nekaj slabega. Če intimnim delom telesa ne damo imen, prav tako posredujemo sporočilo, da so intimni deli telesa slabi in jih ne smejo omenjati. Kdor se težko pogovarja o spolnosti, se bo še težje pogovarjal o spolni zlorabi.

Meje osebnega prostora

Otroka je potrebno naučiti, da njegovo telo pripada samo njemu ter da sam odloča o tem, kdo, kdaj in kako se ga bo lahko dotaknil. Pomagajte mu razviti osebne meje glede dotikanja, telesne nežnosti, zasebnosti, golote. Ne silite otroka, naj poljubi strica, če tega ne želi. Tako otroku posredujete pomembno sporočilo, da se mu ni treba ukloniti pričakovanjem ali zahtevam odraslih po telesnih dotikih. Ko se pogovarjate o telesu, pojasnite razliko med dobrim, varnim dotikom in neprijetnim, ne-varnim dotikom. Povejte mu, da je on gospodar svojega telesa. Dodate lahko tudi: »Če se hoče kdo dotakniti tvojih intimnih delov telesa (lahko uporabite izraze, ki jih uporablja otrok), mi povej.« Otrok naj ve, da

nima nihče pravice, da se ga dotika na način, ki mu ni všeč (to vključuje tudi objeme in žgečkanje). Otroku povejte še, da se tudi on ne sme nikogar dotikati na način, ki drugi osebi ni všeč. Razložite mu tudi, da je nekemu lahko v določenem trenutku dotik všeč, kasneje pa ga odkloni in da mora upoštevati tudi to spremembo želje.

Približno pri starosti šestih ali sedmih let, začnejo otroci pri oblačenju, kopanju in na stranišču zahtevati zasebnost. Spoštujte njihove želje in potrebo po zasebnosti. Otroci sčasoma zahtevajo tudi zaprta vrata svoje sobe, čas zase ... Pomembno je, da jim to omogočite, saj se s tem učijo nadzora nad svojim telesom in osebnim prostorom. Ko upoštevamo meje, ki jih otroci postavijo glede zasebnosti, jih učimo zaupati v lastno presojo in zahtevati spoštovanje postavljenih meja.

Vsak otrok ima pravico, da reče NE

Eden izmed razlogov, zakaj otroci odraslim redko rečejo NE, je, da se kmalu naučijo, da odraslim ne smejo ugovarjati ali zavrniti njihovih želja in navodil. Učimo jih, da so do odraslih vedno ustrežljivi in prijazni (*»Bodi prijazna! Odgovori, če te nekaj vprašam. Naredi, kar rečem«*). Zato je pomembno, da jih naučimo tudi jasno in glasno reči ne, še posebno vsakemu, ki v njih zbuja neprijetne občutke ali strah.

Dobre in slabe skrivnosti

Povzročitelj spolne zlorabe pogosto poskuša svojo žrtev prepričati, da je spolna zloraba samo njuna skrivnost, ki je ne sme nihče izvedeti. Otroci skrivnostim pripisujejo velik pomen ter jih redkokdaj izdajo. Otroku povejte, da obstajata dve vrsti skrivnosti, dobre in slabe. Razložite mu, da so slabe skrivnosti tiste, ob katerih se počuti neprijetno ali se zaradi njih boji. Rojstnodnevna zabava je na primer dobra skrivnost. Zaradi nje otroka ne bo strah in mu ne bo neprijetno. Povejte mu, da ima pravico, da o slabi skrivnosti spregovori, čeprav mu neka oseba grozi, ga poskuša prestrašiti ali

prosi, naj tega ne stori. Pomembno je, da otrok ve, da mora slabe skrivnosti povedati osebi, ki ji zaupa.

Poznavanje svojih občutkov in čustev

Otrok naj ve, da lahko zaupa svojim občutkom in čustvom, da torej natančno ve, kaj občuti kot dobro in kaj kot slabo ali neprijetno. Ne zanikajmo njegovih občutkov (*»Samo zdi se ti, da te zebe, saj si vendar dovolj oblečen.«* *»Ne kompliciraj, dedek je samo prijazen, usedi se mu že v naročje.«*). Otroka spodbujajmo, da se zaveda svojih čustev in ga usmerjajmo k spoznavanju in razlikovanju različnih čustev. Pomembno je, da otroci spoznajo čim več čustev, tako neprijetnih kot prijetnih. Otrokova čustva moramo vedno spoštovati ter mu pustiti, da jih izrazi na primeren način.

Na voljo sem ti

Otroku večkrat povejte, da se lahko obrne na vas, kadarkoli bo potreboval vašo pomoč ali bo v stiski. Pomembno je, da ve, da mu boste verjeli in mu pomagali, ne pa ga kaznovali, česar se otroci pogosto bojijo. Spodbujajte svojega otroka, da govori. Kadar ima občutek, da bo njegov glas slišan in ga bomo vzeli resno, lažje spregovori o stvareh, ki se mu dogajajo. Bodite mu na razpolago, kadar želi govoriti z vami. Bodite vključeni v njegovo življenje. Pokažite zanimanje za njegove aktivnosti in spoznajte ljudi, s katerimi se družijo.

Povej, kaj se je zgodilo, in poišči pomoč

Otroka je koristno seznanjati z različnimi oblikami pomoči in s pravico, da poišče pomoč. Povejmo mu, da tudi odrasli pogosto poiščejo pomoč. Zelo pomembno je, da z otrokom vzpostavimo zaupen odnos, v katerem se bo počutil dovolj varno, da poišče pomoč pri nas. Navajajmo pa ga tudi, da poišče pomoč pri drugih osebah. Z otrokom se pogovorimo o tem, katere osebe so tiste, ki jim lahko zaupa. Seznanimo ga s pomembnimi informacijami, kot je telefonska številka TOM telefona (116111), kje so Unicefove varne točke⁷ v njihovem okolišu in podobno. Povejmo mu tudi, da lahko, v kolikor se znajde v nevarnosti na ulici, kriči in prosi za pomoč mimoidočega.

Spodbujajte otroka k športnim aktivnostim. Tudi tako bo lahko krepil svojo samozavest. Izogibajte se igram med odraslim in starejšim otrokom, ki dajejo napačno sporočilo, na primer »*Udari me tako močno, kot zmores. Ne boš me ranil.*« S tem otroka učimo, da je proti večjim od sebe nemočen, kar ni nujno res.

Kako naj se pogovarjam z otrokom, ko spregovori o spolni zlorabi?

Otroci težko spregovorijo o zlorabah, ki se jim dogajajo, še posebej o spolni zlorabi, ki je povezana s številnimi tabuji. Zato je pomembno, kako se odzovemo na otrokovo pripovedovanje o tem, kaj se mu dogaja. Tudi od našega odziva je odvisno, ali bo otrok nadaljeval s pripovedjo ali ne bo upal več govoriti. Predvsem je pomembno, da otroka ne zaslišujemo. Pustimo raje, naj prosto pripoveduje. Za prve izpovedi ni pomembno, da izvemo vse podrobnosti, pomembno je, da se odzovemo mirno in počakamo, da pove toliko, kolikor želi in zmore. Uporabljajmo enake izraze kot otrok. Če sam na primer govori o lulčku, uporabimo to besedo tudi mi. Pri pogovoru je pomembno tudi to, da poskusimo sporočiti, kar bi moral slišati vsak otrok, ki je bil zlorabljen:

- Verjamem ti.
- Zaščitil/a te bom.
- Pogumen/na si, da si povedal/a, kaj se ti je zgodilo.
- Nisi ti kriv/a.
- Prav, je da si povedal/a.
- Zelo mi je žal, da se ti je to zgodilo.
- Naredil/a bom vse, kar je v moji moči, da se to ne bo več zgodilo.
- Dobra oseba si. Rad/a te imam.

Kaj potrebuje otrok, ki je bil spolno zlorabljen?

Otroku, ki je bil spolno zlorabljen, se je lahko popolnoma porušil občutek varnosti, ki ga potrebuje za zdrav razvoj. Pomagati mu moramo, da občutek varnosti ponovno vzpostavi. Poskusimo lahko z rutinskimi obredi, na primer s točno določenim obredom pred spanjem, skupno večerjo ali vsakodnevnim branjem pravljice. Občutek varnosti mu lahko povrnemo tudi tako, da se dosledno držite dogovorov in mu ne obljublimate stvari, za katere veste, da jih ne boste mogli izpolniti. Predvsem pa je pomembno, da mu jasno pokažete in poveste, da ste mu na voljo, ko vas potrebuje. Nudite mu zanesljivo in stalno podporo in izražajte razumevanje zanj in za njegova čustva. Dovolite mu, da izrazi vse svoje občutke in čustva, tudi jezo. Naučite ga, kako jih lahko izrazi na konstruktiven in sprejemljiv način. Zelo pomembno je, da otroku posvetimo dodatno pozornost, ga pozorno spremljamo in poslušamo. Pri tem ne bodimo vsiljivi.

Škodljivo je, če o dogodku molčimo, ga zanikamo ali se delamo, da se ni zgodilo nič takega. Skrivnostnost, minimaliziranje in molčanje o dogodku dodatno travmatizirajo otroka. Ne izogibajte se temam, ki vas spravljajo v zadrego. Naj ima otrok možnost, da se z vami pogovori o vsem, kar ga zanima. Lahko da na kakšno njegovo dilemo ali vprašanje ne boste znali odgovoriti. Nič hudega. Rečete lahko, da se boste pozanimali in mu povedali kasneje. Otroku prav tako škoduje, če mu sporočate, da mora biti močan. Čeprav je soočenje s tem, da je bil otrok spolno zlorabljen, travmatično tudi za starša, je nujno, da opore ne iščete v otroku in od njega ne pričakujete zrelega, odraslega vedenja. Odrasli si moramo najti oporo v odraslih osebah in ne pričakovati od otroka, da bo poskrbel za nas in nas tolažil. Prav tako ne prelagajte odgovornosti za odločitev o ukrepanju na otroka, temveč jo kot odrasla oseba sprejmite vi. Ne sprašujte otroka, ali bi šel na policijo in povedal, kaj se mu je zgodilo. To mora biti vaša odločitev in je vaša dolžnost.

Ne prelagajte odgovornosti za odločitev o ukrepanju na otroka, temveč jo sprejmite vi. Ne sprašujte otroka, ali bi šel na policijo in povedal, kaj se mu je zgodilo. To mora biti vaša odločitev in je vaša dolžnost.

Kdo lahko pomaga mojemu otroku ob spolni zlorabi?

Veliko vlogo pri pomoči otroku ima nezlorablajoči starš oziroma starša. Na kakšen način lahko pripomorete, da bo otrokova stiska čim manjša, si lahko preberete v odgovorih na vprašanji *Kaj potrebuje otrok, ki je bil spolno zlorabljen?* in *Kako naj se z otrokom pogovarjam o spolni zlorabi?*

Potrebna pa je tudi pomoč institucij. Vloga strokovnjakov in strokovnjakinj s policije, tožilstva in sodišča je, da ugotavljajo, ali se je zloraba zgodila, zbirajo dokaze o zlorabi in jih preučujejo ter sankcionirajo povzročitelja, kadar je dokazov dovolj. Vaš otrok pa bo morda potreboval tudi psihosocialno pomoč. Če menite, da vaš otrok potrebuje strokovno pomoč pri premagovanju posledic zlorabe, se lahko obrnete na nevladne organizacije, ki delujejo na področju preprečevanja nasilja, na zdravstveni dom, ki prav tako nudi psihološko pomoč otrokom, na center za socialno delo ali terapevtske organizacije. Pri nudenju psihosocialne pomoči strokovne/i delavci/ke ne bodo ugotavljali, ali se je zloraba zgodila ali ne. To ni njihova vloga ali naloga. Namen pomoči je, da nudijo otroku podporo pri soočanju s spolno zlorabo in premagovanju posledic.

V okviru omenjenih organizacij lahko dobite različne oblike pomoči, na primer informiranje o pravicah, svetovanje, terapijo, skupine za samopomoč, zagovorništvo, spremstvo na institucije. Lahko gre tudi za model družinske podpore, kjer dobijo podporo vsi družinski člani in članice. Delo z njimi lahko poteka individualno ali skupaj. Če je povzročitelj zlorabe član družine in udeležen v terapiji, je nujno, da delo z njim poteka ločeno, torej, torej da z njim dela druga

oseba kot z otrokom in nezlorabljavim staršem. Otroka in osebo, ki ga je zlorabila, ne smemo v nobenem primeru soočati. Soočanje je povsem neprimerno tudi v procesu sodnega izvedeništva.

Pomembno je, da je delo z otrokom osredotočeno na razreševanje posledic spolne zlorabe, edukacijo, na odnos med otrokom in družino ter ostalim okoljem, na podporo otroku pri ohranjanju stika s sabo, svojimi željami, potrebami ter pri ponovnem pridobivanju občutka zaupanja in varnosti.

Kako poteka postopek prijave spolne zlorabe otroka?

Spolno zlorabo lahko prijavi žrtev sama, starši, socialni delavci in delavke, sorodniki/ce, zdravniki/ce ... O sumu, da se je spolna zloraba zgodila, lahko obvestimo center za socialno delo, lahko pa se obrnemo neposredno na policijo. Pri preiskavi spolne zlorabe sodeluje večje število ljudi in institucij (policija, tožilstvo, sodišče ...). V okviru postopka policija opravi razgovor z otrokom. Ta pogovor naj bi se opravil čim manjkrat, saj je lahko za otroka zelo obremenjujoč. Ker potrebujejo tekom preiskave spolne zlorabe različne službe različne podatke, je dobro, da se starši pozanimajo, kako bi bilo mogoče, da bi se tak pogovor izvedel le enkrat in ob prisotnosti več služb. Možno je tudi snemanje pogovora in uporaba posnetka v nadaljnjih postopkih.

Starši, če niso sami tisti, ki domnevno ogrožajo otroka, podajo soglasje, da se pogovor opravi. Pri pogovoru so lahko prisotni. Kadar policija oceni, da bi lahko starši s svojo prisotnostjo vplivali na potek pogovora, jim svetujejo, da niso zraven. Otrok namreč pogosto preverja reakcije prisotnih. Staršu je težko poslušati o tem, kaj se je otroku zgodilo in lahko s svojo reakcijo (jokom, jezo ...) vpliva na otrokovo izpoved. Kadar je otrok ogrožen s strani staršev, je namesto njih pri pogovoru prisoten/na strokovna delavka/ec

centra za socialno delo, ki nastopa v skrbstveni vlogi. Pri pogovoru z otrokom so poleg kriminalist/ka lahko prisotni tudi strokovni delavci/ke centra za socialno delo, tožilec/ka, sodnik/ca, odvetnik/ca.

Kraj pogovora je odvisen od številnih dejavnikov. Najprimernejši prostor je varna soba, to je prostor, ki je primerno pripravljen za pogovor. V Sloveniji so varne sobe le v nekaterih krajih.

Policija po vseh zbranih obvestilih in dokazih poda kazensko ovadbo zoper osumljenca na pristojno državno tožilstvo. Če policija ne more potrditi suma storitve kaznivega dejanja, na pristojno tožilstvo poda poročilo. V nadaljevanju postopek vodi in usmerja tožilec/ka, ki po potrebi predlaga, da se uvede preiskava. Preiskava se vodi pred preiskovalnim sodnikom/co, ki uvede preiskavo in izvaja tiste dokaze, ki jih je predlagalo tožilstvo ali druge osebe, ki sodelujejo v predkazenskem postopku. Ob zaključku preiskave zadevo pošlje nazaj tožilstvu, ki se odloči, ali bo vložilo obtožni predlog zoper osumljenca ali pa bo ovadbo zavrglo, torej kazenskega postopka ne bo nadaljevalo.

Neposredno zaslišanje oseb, mlajših od 15 let, na glavni obravnavi ni dopustno. Na glavni obravnavi se vse pogosteje predvaja posnetek pogovora, ki so ga kriminalisti/ke opravili z otrokom. Ko je otrok žrtev kaznivega dejanja zoper spolno nedotakljivost, je zanj vedno postavljen izvedenec/ka ustrezne stroke; ponavadi je to pedopsihiater/pedopsihiatrinja, ki s sodelovanjem kliničnega psihologa ali psihologinje ugotavlja, ali je mogoče prepoznati posledice spolne zlorabe in druge okoliščine.

Če je obtoženi spoznan za krivega, sodišče izreče obsodilno sodbo in določi kazen - običajno je kazen zaporna, ni pa vedno tako. Sodišče včasih izreče pogojno kazen zapora, ki je vedno povezana s preskusnim obdobjem. Če v tem obdobju obsojeni ne stori novih kaznivih dejanj, se kazen zapora ne izvrši. Če v tem obdobju stori novo kaznivo dejanje, zaradi katerega je obsojen na nepogojno zaporno kazen, lahko sodišče odredi, da se izvrši kazen zapora.

Veliko sem v stiku z otroki. Na kaj naj bom pozoren/na?

Trenerji/ke, vzgojitelji/ce, učitelji/ce in osebe v podobnih poklicih, so veliko v stiku z otroki. Zanje je še posebej pomembno, da so pozorne na osebne meje otrok in spoštujejo njihovo telesno integriteto.

S svojim odnosom in zgledom lahko otroke učite o pomenu mej. Zato ustavljajte in nikoli ne sodelujte pri otroških igrah s spolno konotacijo, čeprav se zdijo nedolžne (npr. primerjanje spolovil pod tušem) ter nikoli ne dovolite ali sodelujte pri neprimernem dotikanju. Prav tako ne smete podajati spolno sugestivnih komentarjev, tudi če so izrečeni v šali (npr. komentiranje otrokovega spolnega dozorevanja).

Telesni stik z otroki je seveda pogost in običajen del skrbstvenih poklicev. Z njim lahko kaj pokažemo, koga opogumimo ali zaščitimo. Ljudje, ki delajo z otroki, lahko počnejo stvari zelo osebne narave (npr. preoblačenje, brisanje zadnjice ...), še posebej pri zelo majhnih in gibalno oviranih otrocih. Namen fizičnega dotika mora biti vedno zadovoljitev otrokove potrebe, ne potrebe odraslega. Kadar že v naprej veste, da bo potreben fizičen kontakt (npr. pomoč otroku na stranišču, oblačenje otroka ...), se o tem predhodno dogovorite s starši, kar bo prispevalo k večjemu zaupanju. Prav tako otroku razložite, zakaj se ga boste dotaknili, razen če gre za nujno zadevo. To je pomembno predvsem na začetku odnosa, ko se še navajata en na drugega. Ko dotiki še niso del ustaljene rutine, ki jo otrok pozna, otroka vprašajte za dovoljenje (*»Te lahko objamem?«* *»Bi mi dal roko?«*). Otroke je potrebno opogumljati, da povedo, kadar se zaradi fizičnega dotika počutijo neprijetno ali ogroženo.

Kot nekdo, ki ste veliko v stiku z otroki, ste lahko tudi otrokova zaupna oseba. Morda bo otrok z vami spregovoril o tem, da doživlja spolno zlorabo ali drugo obliko nasilja. Tega ne zadržite zase in tudi otroku povejte, zakaj boste o zlorabi sporočili naprej.

Preberite si tudi odgovor na vprašanje *Kako se pogovarjam z otrokom, ko spregovori o spolni zlorabi.*

Spolno me privlačijo otroci. Kaj naj naredim?

Spolna preferenca oziroma spolna nagnjenost do otrok se imenuje pedofilija in je v Diagnostičnem in statističnem priročniku duševnih motenj (DSM-5) označena kot motnja spolne preference. V primeru, da vas spolno privlačijo otroci, je pomembno, da poiščete psihoterapevtsko pomoč ter s tem preprečite povzročitev spolne zlorabe, ki ima lahko hude posledice za otroka in je kaznivo dejanje. Psihoterapevtska pomoč vam lahko pomaga pri nadzoru vaših občutkov in vedenja. Obstajajo tudi določena zdravila, ki zmanjšujejo spolno poželenje. Pozanimajte se o možnostih pri svojem osebem zdravniku ali zdravnici. Prav tako je pomembno, da se seznanite s posledicami, ki jih ima spolna zloraba za otroka. Ne obiskujte spletnih strani, kjer si lahko ogledujete posnetke ali fotografije spolnih zlorab otrok. Ogledovanje materiala, ki prikazuje spolne zlorabe otrok, pomeni za otroka ponovno zlorabo. Ne ustvarjajte situacij, ki omogočajo spolno zlorabo otroka. Ne začinjajte pogovorov z otroki, ne iščite stika z njimi.

Osebe, ki jih spolno privlačijo otroci, sebe lahko doživljajo kot ljubitelje otrok. Pogosto menijo, da otroku ne škodujejo, če do njega niso telesno nasilni oziroma ga ne poškodujejo. To ne drži. Preberite si odgovore na ostala vprašanja v tem priročniku, da boste pridobili ustrezno znanje o spolni zlorabi. Poiščite si strokovno pomoč!

Osebe, ki jih spolno privlačijo otroci, sebe lahko doživljajo kot ljubitelje otrok. Pogosto menijo, da otroku ne škodujejo, če do njega niso nasilni oziroma ga ne poškodujejo. To ne drži.

Sumim, da sinov sošolec doživlja spolno zlorabo. Kako lahko pomagam?

Spolno zlorabo je potrebno takoj zaustaviti. O vašem sumu obvestite pristojne institucije, morda ste edini zaznali, da je otrok lahko žrtev zlorabe. Obvestite lahko center za socialno delo ali policijo. Pri prijavi je pomembno, da navedete okoliščine, zaradi katerih sumite, da se dogaja zloraba in da navedete vse osebe, ki bi lahko kaj vedele o dogajanju. Omenjene institucije bodo ukrepale v skladu s svojimi pooblastili. V nobenem primeru zadeve ne rešujte in ne raziskujte sami. Niste tisti, ki ste dolžni raziskovati, kaj se je zgodilo, tega tudi ne smete. Za to je pristojna policija.

Če se iz upravičenih razlogov ne želite osebno izpostaviti, lahko sum prijavite tudi anonimno, čeprav bo prijava bolj učinkovita, če jo podate s svojimi podatki. Prijava je pomembna, saj je center za socialno delo dolžan sprožiti ukrepe za zaščito otroka, česar brez obvestila o sumu spolne zlorabe ne more storiti. S prijavo bo sinov sošolec dobil možnost pomoči in zaščite. Tudi v primeru, da policija ne bo potrdila suma zlorabe, bo sinov sošolec zaradi vaše prijave deležen podpore v primeru, da s svojim vedenjem, zaradi katerega ste posumili na zlorabo, izraža stisko zaradi kakšnih drugih razlogov.

Moja punca je bila kot otrok spolno zlorabljena. Kako ji lahko pomagam?

Podpora prijateljev in prijateljic, družinskih članov in članic, partnerja ali partnerke je ključna za okrevanje osebe, ki je doživela spolno zlorabo. Kot bližnji lahko zelo pripomoremo k temu, da bo življenje žrtve kljub preteklim izkušnjam zadovoljno in kakovostno.

Pri podpori je pomembno razumevanje posledic, ki jih ima lahko spolna zloraba. Te so zelo različne. Žrtve spolne zlorabe imajo pogosto težave z intimnostjo. Pomembno je, da upoštevate želje in

potrebe vaše punce in je ne silite k dotikom in oblikam spolnosti, ki si jih ne želi. V procesu okrevanja je zelo pomembna potrpežljivost. Včasih žrtve spolne zlorabe ne zmorejo povedati, kako se počutijo. Zato je dobro, da ste pozorni na odzive svoje punce. Če se vam zdi, da ji je pri določenih dotikih in intimnosti neprijetno, se ustavite. Pravica do odločanja o svojem telesu je bila vaši puncici v preteklosti kršena, zato mora ponovno pridobiti zaupanje v druge osebe in si povrniti pravico, ki ji pripada. Pri okrevanju po spolni zlorabi, je zelo pomemben tudi pogovor. Pogovarjajta se o tem, kaj vama je všeč in kaj vama ni všeč, tudi kar se tiče spolnosti. Poskusita najti dotike in oblike intimnosti, ki vama obema ustrezajo. Če punca ni prepričana, kaj bi ji ustrezalo, ji lahko ponudite svoje predloge. Vendar pa ne silite vanjo. Ne govorite o spolnosti, kadar si ona ne želi. Pomaga tudi, če se oba zavedata, da spolni odnos ni le oralna ali analna penetracija. Spolnost lahko raziskujeta preko različnih intimnih dotikov in ljubkovanja, morda bo to partnerki bolj odgovarjalo.

Punci lahko tudi predlagate, da si poišče pomoč pri predelavi spolne zlorabe. Vaša podpora je pomembna, vendar je dobro, da ima zaradi lažjega razumevanja posledic zlorabe in soočanja s travmo tudi strokovno pomoč. V to je ne silite, naj gre res le za predlog, ne pričakovanje.

Pri podpori osebi, ki jo imamo radi in kateri se je zgodilo nekaj tako silovitega, nepričakovanega in nasilnega kot je spolna zloraba, se lahko počutimo, da smo tudi sami udeleženi in tako postanemo sekundarne žrtve. Soočiti se moramo z lastnimi občutki ranljivosti in nemoči ter z vprašanjem, kako bližnji osebi ustrezno pomagati, kar ni lahko. Zato ne smemo pozabiti, da je pomembno poskrbeti tudi zase in si najti ustrezno podporo in pomoč.

Kako lahko sam/a prispevam k zmanjševanju spolnih zlorab otrok?

Vsak izmed nas lahko prispeva k zmanjševanju in ustavljanju spolnih zlorab otrok. Najpomembnejše je, da sporočimo policiji ali centru za socialno delo, kadar sumimo, da nek otrok doživlja zlorabo. Naša naloga ni, da najprej raziščemo, ali se zloraba zares dogaja, kot tudi ne, da zlorabo sami ustavimo. Imamo pa moralno obvezo, da zlorabo prijavimo, saj smo morda edini, ki vemo, da se dogaja. Zato je prijava zelo pomembna.

Prav tako lahko veliko prispevamo s svojim vedenjem, držo ter jasno izraženim odklonilnim stališčem do spolne zlorabe otrok in nasiljem nad otroki na splošno. Lahko se na primer odzovemo na šale o posilstvih ali spolnih zlorabah in opozorimo pripovedovalca/ko, da niso primerne. Prav tako se lahko dobro poučimo o spolnih zlorabah in tako ustrezno ukrepamo, ko je potrebno. Na svojem delovnem mestu ali v šoli/vrtcu, ki ga obiskuje otrok, lahko predlagamo izvedbo izobraževanj o preprečevanju spolnih zlorab. Tudi sami se udeležujmo tovrstnih izobraževanj in dopolnjujmo svoje znanje.

Kaj lahko storim, če sem doživela spolno zlorabo kot otrok?

Mnogi otroci so morali v času zlorabe skriti in potlačiti svoja čustva in občutke, kar jim je služilo kot obrambni mehanizem pred travmatičnostjo izkušnje. Če se je to zgodilo tudi vam, je dobro vedeti, da ta čustva in občutki še vedno obstajajo, čeprav se jih morda ne zavedate. Dobro je priti v stik z njimi, si dovoliti, da jih izrazite in jih predelate. Nekaterim pomaga, če si pri tem poiščejo strokovno pomoč. Proces soočanja s čustvi je običajno naporen, zato je lažje, če je skrbno voden.

Lahko, da se še niste pripravljene soočiti s čustvi in zlorabo, ki ste jo preživeli. Nič hudega, pomoč si boste poiskali, ko boste želeli. Sicer pa lahko berete o spolni zlorabi in njenih posledicah. Tako boste videli, da tudi drugi doživljajo podobno in da ni z vami nič narobe. Prav tako si dovolite svoja čustva. Lahko čutite sram, krivdo, jezo, gnus, morda celo sovraštvo ali ljubezen do osebe, ki vas je zlorabila. Včasih najbrž tudi vse hkrati. Vsa ta čustva so normalna in pogosta. Verjetno ste tudi žalostni. Dopustite si žalost, saj žalost pomeni, da ste si priznali, da se vam je zgodilo nekaj zelo neprijetnega. Žalost nas pripravi, da odžalujemo izgubo, na primer izgubo varnega otroštva, in se prilagodimo novim okoliščinam. Zato je tudi žalost koristno čustvo.

Morda vam bo pomagalo tudi, če pomislite, kaj vse ste radi počeli kot otrok ali kadarkoli v preteklosti. Vrnite se k tem stvarim, poizkusite, koliko zabave in veselja vam prinesejo zdaj. To vam bo dalo energijo za življenje. V preteklosti in sedanjosti poiščite tudi vse tisto, kar ni povezano s spolno zlorabo. Spolna zloraba ni edino, kar ste doživeli. Vaše življenje sestavljajo tudi drugi, prijetni dogodki, varne osebe, pozitivne izkušnje. Ne pozabite na njih. In nenazadnje, sprejmite se takšno, kot ste. Z vsemi svojimi posebnostmi, dobrimi lastnostmi, pomanjkljivostmi, z vsemi svojimi čustvi in vedenji.

Spolna zloraba ni edino, kar ste doživeli. Vaše življenje sestavljajo tudi drugi, prijetni dogodki, varne osebe, pozitivne izkušnje. Ne pozabite na njih.

Ali lahko prijavim spolno zlorabo, ki sem jo doživela kot otrok, tudi ko sem že odrasla?

Spolna zloraba otrok je v 173. členu Kazenskega zakonika RS opredeljena kot kaznivo dejanje spolnega napada na osebo, mlajšo

od 15 let. Spolni napad se nanaša bodisi na spolno občevanje, kakšno drugo spolno dejanje z osebo drugega ali istega spola in na dejanja, s katerimi je bila kako drugače prizadeta spolna nedotakljivost osebe, ki še ni stara 15 let.

Prijavo spolne zlorabe lahko podate za kaznivo dejanje, ki se bodisi dogaja oziroma se je zgodilo nedavno, ali pa za spolno zlorabo, ki ste jo doživeli v otroštvu in od katere je minilo nekaj let. Pri slednji je potrebno upoštevati zastaralni rok kazenskega pregona. Ta je pri prijavi kaznivega dejanja spolnega nasilja odvisen od teže kaznivega dejanja (predpisane zaporne kazni) ter od dne, ko je bilo kazensko dejanje storjeno. Od teh okoliščin je odvisen zastaralni rok, ki je od 6 do 30 let, glede na vrsto kaznivega dejanja zoper spolno nedotakljivost. Pri ugotavljanju zastaranja moramo pogledati v kazenski zakonik, ki je veljal v času storitve kaznivega dejanja. Ne glede na zapisano o dolžini zastaralnega roka, pa začne pri kaznivih dejanjih zoper spolno nedotakljivost, storjenih proti mladoletni osebi, rok za zastaranje kazenskega pregona teči od polnoletnosti žrtve.⁸

Kazenski zakonik iz leta 2016⁹ predvideva za spolno občevanje ali drugo spolno dejanje z osebo, ki še ni stara 15 let, 20-letni zastaralni rok (zastara pri žrtvinih 48-ih letih). Za dejanja, pri katerih je bila uporabljena sila ali grožnja z neposrednim napadom na življenje ali telo, pa je predviden 30-letni zastaralni rok (zastara pri žrtvinih 58-ih letih). V primeru, da je bila kako drugače prizadeta spolna nedotakljivost osebe, ki še ni stara 15 let, je predviden zastaralni rok 10 let od polnoletnosti žrtve (zastara pri žrtvinih 28-ih letih).

SPOLNO VEDENJE OTROK

Na kakšen način naj se s svojim otrokom pogovarjam o spolnosti?

Starši imajo pomemben vpliv na razvoj otrokovega odnosa do spolnosti. Čeprav se vam morda zdi nenavadno načenjati pogovor o telesnih spremembah in spolnosti, je podajanje točnih in starosti primernih informacij ena pomembnejših nalog starša pri zagotavljanju varnega in zdravega razvoja otroka. S pogovorom o spolnosti otroka seznanimo s pomembnim znanjem, hkrati pa vplivamo na njegov odnos do spolnosti, spola in lastnega telesa. Strah, da bi s takšnim pogovorom zbudili pri otroku željo po spolnem eksperimentiranju ali prezgodnji spolni aktivnosti, je neutemeljen.

Za lažjo komunikacijo o spolnosti je pomembno, da najprej razmislite, kakšne so vaše vrednote in stališča o spolnosti. Tako boste lahko bolj mirno odgovarjali na vprašanja otrok, ki bodo tako dobili sporočilo, da so vprašanja o spolnosti v redu. Hkrati se s tem povečajo možnosti, da vam bodo otroci zaupali tudi kasneje, ko bodo postali spolno aktivni. V pomoč vam je lahko tudi razmislek o tem, kaj ste si vi kot otrok želeli vedeti o spolnosti. Razmislite o morebitnih napakah, na katerih ste se učili in jih morda ne bi naredili, če bi imeli v starših razumevajoče sogovornike. Dobro je, da imate splošno znanje o spolnem razvoju otrok, spolnosti in spolno prenosljivih boleznih.

Pri pogovoru z otrokom je bistveno, da upoštevamo njegove želje in potrebe ter povemo le toliko, kolikor otroka zanima. Otroci nas bodo sami spraševali o spolnosti in svojem telesu. Ob tem je, poleg točnosti informacij, pomembno, da uporabljamo otroku razumljiv jezik in odgovarjamo na enostaven način. O spolnosti se lahko

začnemo pogovarjati tudi ob raznih priložnostih, ki se ponudijo spontano (film na televiziji, slika v reviji ...) in ob vsakdanjih dogodkih: ko otroka kopamo, uporabimo pravo ime za penis ali vagino; če sinu otrdi spolovilo, mu lahko razložimo, zakaj se to zgodi. Z otrokom se pogovorimo tudi o pojmu zasebnosti. Pomembno je, da otroci razumejo, da je njihovo spolovilo del zasebnosti in da se ga nima nihče pravice dotikati ali gledati, če sami tega ne želijo in da se tudi sami ne smejo dotikati spolovil drugih, če drugi tega ne dovolijo.

Zelo pomembno je, da pogovor o spolnosti ni enkratni dogodek, ampak kontinuiran proces.

*Razmislite,
kaj ste si vi kot otrok želeli vedeti o spolnosti.*

Moj 5-letni sin se pogosto dotika svojega spolovila. Je to normalno?

Namerno dotikanje svojega spolovila in opazovanje intimnih delov telesa drugih (npr. mame, ko se tušira ...) je običajen del spolnega razvoja. Otroci lahko že zelo zgodaj spoznajo, da z dotikanjem svojega spolovila zbudijo občutek ugodja. Dotikanje intimnih delov telesa lahko uporabljajo tudi za pomiritev pred spanjem. Včasih pa je pogosto in izrazito ukvarjanje z lastnim spolovilom odziv otroka na razne življenjske spremembe, kot so razveza staršev, začetek šolanja, selitev, izguba bližnje osebe ali druga težka izkušnja.

Samozadovoljevanje 5-letnika ni usmerjeno k orgazmu, ampak k doživetju prijetnih telesnih občutkov, zato raje kot o samozadovoljevanju govorimo o dotikanju spolovila ali igranju s spolovilom. Običajno se pri tej starosti pojavi tudi sramežljivost, zato se otroci največkrat igrajo s spolovilom v zasebnosti. Spolno vedenje vašega 5-letnika je torej znak normalnega spolnega razvoja.

Igranje s spolovilom je pri otrocih zaskrbljujoče, če je otrok s tem preveč obremenjen in se pogosto raje igra s spolovilom, kakor sodeluje pri običajnih otroških aktivnostih. Spolna vedenja, ki lahko kažejo na težave ali spolno zlorabo, so tudi prekomerno zanimanje in uporaba besed s spolno konotacijo, pretirano ukvarjanje z intimnimi deli telesa in spolno aktivnostjo; ponavljajoče razkazovanje intimnih delov telesa v javnosti, vstavljanje predmetov v intimne dele telesa; oponašanje in poskušanje spolnega odnosa z igračami, hišnimi ljubljenci ali drugimi otroki; igranje igrice s spolno vsebino z veliko mlajšimi otroki ali otroki, ki so razvojno na nižji stopnji ter siljenje drugih v spolno aktivnost.

Kdaj je igra s spolno vsebino med dvema otrokoma res igra, kdaj pa gre za škodljivo spolno vedenje?

Vsak otrok je drugačen in tudi spolni razvoj poteka pri vsakem otroku nekoliko drugače. Kljub temu obstajajo nekatere skupne značilnosti, s pomočjo katerih lahko ugotovljamo, ali gre za običajen spolni razvoj ali ne. Otroci se učijo spolnega vedenja tudi skozi igro s sovrstniki/cami. Igre s spolno vsebino, kot so igranje zdravnikov in igranje družine, so del naravnega spolnega razvoja. Ponavadi se jih otroci začnejo igrati med 4. in 5. letom starosti. Otroci se takrat igrajo tudi na način, da se dotikajo in ogledujejo intimne dele telesa drugih otrok. Nič neobičajnega ni, da otroke pri teh letih zanima tudi telo odraslih. Lahko se poskušajo dotakniti intimnih delov telesa odrasle osebe (npr. maminih prsi). Tudi osnovnošolski otroci izražajo zanimanje za svoje telo, vendar se že zavedajo družbenih pravil o spolnosti. Še vedno se igrajo igre s spolno vsebino s sovrstniki in sovrstnicami, vendar to pogosteje skrivajo pred odraslimi.

Za ločevanje med razvojno primerno igro s spolno vsebino in škodljivim spolnim vedenjem je dobro vedeti, da je razvojno primerna spolna igra spontana in raziskovalna; v njej sodelujejo vrstniki/ce in otroci na podobni razvojni stopnji; otroci v takšno igro

vstopajo prostovoljno; med otroci običajno obstaja dogovor, da o temu ne bodo nikomur govorili. Po drugi strani škodljivo spolno vedenje pogosto vključuje starostno razliko med otroki - večja kot je, večja verjetnost je, da gre za škodljivo spolno vedenje. Kadar se otrok pritožuje nad drugim, ker se je ta poskušal z njim igrati igre s spolno vsebino, obstaja velika možnost, da gre za škodljivo spolno vedenje, ki ga moramo ustaviti.

Krnek in Milanović Lambeta¹⁰, strokovnjakinji na področju prepoznavanja spolnih zlorab otrok, navajata tudi naslednje značilnosti škodljivega spolnega vedenja: gre za pogosto in kompulzivno vedenje; dogaja se v družbi otrok, ki se ne poznajo dovolj dobro; ovira normalne otroške aktivnosti; večkrat gre za agresivno vedenje, ki temelji na nagovarjanju, prisili in moči; usmerjeno je k mlajšim in šibkejšim otrokom; otrok z vedenjem ne preneha, tudi po tem, ko je opozorjen; škodljivo spolno vedenje povzroča poškodbe otroka ter vsebuje načine, ki so primerni za odraslo spolno vedenje. Otroci se po igri, ki je škodljiva, počutijo neprijetno, zmedeni so, počutijo se lahko, da so pristali na zlorabo ali pa se počutijo krivi za to, kar se je zgodilo. Pogosto se pojavijo občutki strahu, jeze in tesnobe. Večkrat noben od udeleženi otrok ne razume, da gre za škodljivo vedenje.

Zelo pomembno je, da zlorablajoče vedenje ustavimo takoj, ko ga prepoznamo, saj povzroča otrokom telesne in duševne bolečine ter škodo.

Zakaj se otrok vede na spolno škodljiv način do drugega otroka?

Razlogi, zaradi katerih se otrok vede na spolno škodljiv način, so različni. Spolno vedenje je v veliki meri naučeno. Če otroci uporabljajo škodljivo spolno vedenje, pomeni, da so ga nekje videli ali doživeli. Otroci so lahko videli spolno vedenje pri starših ali

svojih sorojencih in sorojenkah, na televiziji, internetu ali v revijah. Na škodljiv spolni način se lahko vedejo tudi takrat, ko so sami doživeli spolno zlorabo. Lahko gre za vpliv družinskega okolja, kjer je prisotno nasilje, veliko konfliktov ali druge težave. Možen je tudi vpliv osebnostnih dejavnikov otroka, na primer, da otrok slabo kontrolira lastne impulze ali ima težave z vzpostavljanjem odnosov. Lahko je deležen premalo skrbi in pozornosti s strani staršev. Nekateri otroci se vedejo na škodljiv način do drugih, ker si želijo imeti nad njimi nadzor. Ti otroci običajno v sebi čutijo veliko jeze in sovraštva.

V primeru, ko zaznamo škodljivo spolno vedenje pri otrocih, je pomembno, da ukrepamo. Pri tem je dobro, da se obrnemo po pomoč na svetovalno službo v šoli ali drugo organizacijo, ki dela na področju preprečevanja nasilja. Pri nudenju pomoči se moramo osredotočiti tako na otrokovo škodljivo vedenje, kakor tudi na odpravo razlogov za to vedenje.

SPOLNA ZLORABA NA SPLETU

Kaj je spolna zloraba otroka na spletu?

Spolna zloraba otroka na spletu je vsaka zloraba, ki se zgodi na svetovnem spletu, torej internetu. Dogaja se lahko na socialnih omrežjih kot sta Facebook ali Snapchat, pri igranju video iger ali preko mobilnih telefonov. Otroci so lahko na spletu ogroženi s strani njim znanih ali nepoznanih ljudi. Svetovni splet omogoča povzročiteljem lažji in hitrejši način navezovanja stikov in

pridobivanja žrtev. Med uporabniki in uporabnicami svetovnega spleta predstavljajo otroci najbolj ranljivo skupino, saj se lahko pri uporabi spleta zavestno ali po naključju srečajo s škodljivimi vsebinami s spolno tematiko (npr. s posnetki spolne zlorabe otrok). Tudi sami lahko postanejo žrtve spolne zlorabe. Povzročitelji pri svojem početju izkoriščajo otrokovo radovednost, zaupljivost in neizkušenost. Svetovni splet je zaradi svoje decentraliziranosti idealen medij za razširjanje vseh oblik pornografije in posnetkov spolnih zlorab otrok, saj je možnost nadzora zelo otežena. Zloraba na spletu je lahko nadaljevanje zlorabe, ki se dogaja v realnem okolju, lahko pa se v celoti odvija na spletu, v virtualnem okolju. Otroci se lahko počutijo zelo brezizhodno, saj se zloraba na spletu lahko odvija kadarkoli, podnevi in ponoči in niso pred njo varni niti v svojem domu. Dodatna težava je, da lahko povzročitelji posnetke otrok hranijo in prepošiljajo drugim ljudem in je brez intervencije ustreznih institucij takšno zlorabo težko ustaviti.

Kakšne oblike spolne zlorabe na spletu obstajajo?

Nekatere najpogosteje zaznane oblike spolne zlorabe na spletu so¹¹:

- **Grooming**, ki je zavajanje otroka z namenom, da se povzročitelj kasneje z njim osebno sreča in ga spolno zlorabi. Ponavadi se dogaja v spletnih klepetalnicah. Povzročitelj načrtno izbere otroka, vzpostavi z njim kontakt s podajo pozitivnega komplimenta ter vzdržuje stik. Ustvarja vtis, da se za otroka zanima, ga posluša in razume, je ljubeč in razumevajoč. Tako si pridobi zaupanje, da se je otrok pripravljen z njim srečati v živo.
- **Ustvarjanje materiala**, ki prikazuje spolno zlorabo otrok.
- Objavljanje, predvajanje, kopiranje, prodaja in **razširjanje materiala**, ki prikazuje spolno zlorabo otrok.

- **Zbiranje in izmenjava materiala**, ki prikazuje spolno zlorabo otrok.
- **Izpostavljanje otroka posnetkom**, ki prikazujejo spolno zlorabo otrok.
- **Kibernetsko spolno nadlegovanje** (ang. *cyber sexual harassment*) so žaljiva sporočila s spolno vsebino, ki jih povzročitelj pošilja žrtvi. Lahko gre za žaljiva sporočila o spolu žrtve, za grožnje s posilstvom ali za vizualne posnetke s spolno vsebino.
- **Izsiljevanje za namene spolne zlorabe** (ang. *sexual extortion*) je izsiljevanje s posnetki spolnih aktivnosti ali golega telesa žrtve z namenom, da žrtev prisili v spolni odnos s povzročiteljem.
- Posnetki samega sebe oz. selfie (ang. *self-generated content*), ki je material, ki nastane, ko otroci slikajo sami sebe in pošljejo povzročitelju fotografijo (običajno ima povzročitelj lažno identiteto in se predstavlja kot otrokov vrstnik/ca). Te posnetke povzročitelj zlorabi za **izsiljevanje, objavo na spletu ...**
- **Posnetki spolnih zlorab otrok v živo** (ang. *live abuse videos*), kar poteka tako, da povzročitelj preko prikritih spletnih strani plača staršem ali drugim, ki imajo dostop do otroka, da zlorabijo svoje otroke, kar hkrati snemajo in zlorabo predvajajo v živo »naročniku/ci«. Gradivo, ki prikazuje spolne zlorabe otrok, povzročitelji uporabljajo za različne namene, med drugim za spolno vzburjenje, v fazi *groominga*, ko hoče povzročitelj otroku pokazati, da je to nekaj čisto normalnega, za izsiljevanje, kot valuto menjave ali za povečanje dobička (s prodajajo posnetkov spolnih zlorab otrok preko spleta).

Kako lahko neznanec na spletu škoduje otroku?

Spletno okolje omogoča povzročiteljem anonimnost in skrivanje prave identitete, omogoča objavljanje, zbiranje in izmenjavo posnetkov spolne zlorabe ter vzpostavitev neposrednih stikov z otroki prek e-pošte in klepetalnic. V spletnih klepetalnicah so otroci še posebej izpostavljeni, saj jih oseba na drugi strani računalnika zlahka zavede, ko se predstavlja za nekoga drugega (npr. da je vrstnik/ca, v resnici pa je odrasla oseba).

Klepetalnice so za povzročitelje še posebej zanimive, saj jih uporabljajo številni otroci, poleg tega pa je preko njih najlažje vzpostaviti neposreden dialog s potencialno žrtvijo. V spletnih klepetalnicah se odvija odprt pogovor med dvema ali več osebami iz celega sveta. Vzpostavljen kontakt jim omogoča, da lahko z otrokom v nekem časovnem obdobju zgradijo trden odnos, temelječ na lažnem zaupanju in prijateljstvu, ki ga lahko kasneje izkoristijo za vzpostavitev osebnega, fizičnega kontakta in zlorabo otroka. Klepetalnice omogočajo uporabnikom veliko stopnjo anonimnosti, zaradi česar povzročitelj otroka lažje nagovori, da pogovore nadaljujeta v zasebnem pogovoru.

Eno večjih tveganj za otroke predstavlja pošiljanje fotografij znani ali neznanici osebi, na katerih so otroci pomanjkljivo oblečeni ali goli. Prejemnik/ca lahko te fotografije posreduje naprej ali jih uporabi za izsiljevanje. Težava je tudi, da se objavljene slike ali video posnetke težko izbriše, prav tako je pogosto težko izslediti identiteto pošiljatelja.

Kadar pride do osebnega srečanja in fizične spolne zlorabe, otrok postane dvojna žrtev. Povzročitelji namreč zlorabo pogosto posnamejo kot dokaz za napredovanje v skupnosti oseb, ki zlorablajo otroke. Potek izdelave tovrstnega gradiva pusti na otrocih globoke psihološke posledice, z njegovo distribucijo pa se poveča dostopnost do konkretnih posnetkov spolnih zlorab otrok. Tako je otrok vedno znova viktimiziran, ob vsakem ogledu gradiva, na katerem je.

Kako lahko zaščitim otroka pred spolno zlorabo na spletu?

Otroka lahko zaščitimo pred spolno zlorabo na spletu na vse načine, ki veljajo za vsako obliko spolne zlorabe. Več o tem si lahko preberete v odgovoru na vprašanje *Kako lahko zaščitim otroka pred spolno zlorabo*. Zaradi posebnosti spletnega okolja, pa je potrebno nameniti pozornost še nekaterim spletu lastnim značilnostim. Safe.si¹², slovenski portal in točka osveščanja o varni rabi interneta in mobilnih naprav navaja številne koristne napotke, kako lahko zaščitite otroka pred spolno zlorabo, na primer:

- Računalnik postavite v dnevni prostor, kjer lahko vidite, **kaj otrok počne na spletu** in skupaj s svojimi otroki raziskujte splet.
- Na računalnik namestite **varnostne filtre**, a se zavedajte, da noben filter ne pomeni 100-odstotne zaščite.
- Določite **družinska pravila**, koliko prostega časa lahko otroci preživijo na spletu oz. z mobilno napravo.
- Z otroki vzpostavite dialog o tem, kaj počnejo na spletu. **Bodite pozorni**, ko opazite, da vaš otrok uporablja računalnik, takoj ko zapustite prostor, prejema darila in klice od neznanih ljudi, dolgo časa (predvsem zvečer, ponoči) preživi na spletu ali se brez posebnega razloga obnaša drugače, skrivnostno.
- Otrokom povejte, naj **zaupajo svojim občutkom**. Spodbujajte jih, naj vam povedo, če se zaradi česar koli na spletu počutijo neprijetno.
- Otrokom povejte, naj na spletu **ne objavljajo** svojega naslova, telefonske številke, naslova elektronske pošte, šole, ki jo obiskujejo, in drugih **osebnih informacij**.

- Naučite svoje otroke, da **pravila spoštljivega vedenja** veljajo tudi na spletu. Učite jih, da je razlika med tem, kaj je prav in kaj ne, na spletu enaka kot v resničnem življenju.
- Otrokom pojasnite, da spletni prijatelji morda niso to, za kar se izdajajo in se zato brez vaše vednosti **ne smejo osebno sestati** z njimi.
- Z otrokom se dogovorite, da bo nemudoma ugasnil spletno kamero ali zapustil klepet, če ga bo **nekdo silil k dejanjem**, ki se mu ne zdijo pravilna ali so mu neprijetna ali ga spravljajo v zadrego. Enako naj stori, če mu nekdo postavlja vprašanja, na katera ne želi odgovoriti.
- Otroku razložite, zakaj **ne sme pošiljati** neznancem **svojih fotografij**. Tudi fotografije so namreč lahko tarča spletne manipulacije in se hitro razširjajo.
- Če otrok doživi zlorabo, nemudoma **obvestite policijo** in bodite otroku v zaščito in oporo.

ZAKLJUČEK

Spolne zlorabe otrok so veliko pogostejše, kot si predstavljamo. Vseeno večina otrok nikoli ne bo doživela spolne zlorabe. Zato je pri pogovorih z otroki dobro paziti, da ne predstavimo spolnosti kot nekaj nevarnega, saj to vsekakor ni. Spolno nasilje namreč ni spolnost, je nasilje. Gre za nedopustno zlorabo otroka. Kot odrasli moramo narediti vse, kar je v naši moči, da jo preprečimo ali ustavimo.

V zadnjih desetletjih je bil narejen velik korak v smeri prepoznavanja, da spolna zloraba otrok obstaja. Vendar samo zavedanje ni dovolj. Potrebujemo tudi znanje za ustrezno ukrepanje in delovanje. Čeprav je o temi spolnih zlorab otrok težko razmišljati, saj se nas boleče dotakne, se je dobro zavedati, da odvrčanje pogleda stran ni pravi način soočanja. Znanje je moč. Moč, ki jo lahko uporabimo za zaščito otrok.

Priročnik smo pisale z željo, da bi bil bralkam in bralcem v pomoč pri razmišljanju in seznanjanju s temo spolnih zlorab otrok, pri lažjem soočanju z morebitno lastno izkušnjo zlorabe ali zlorabo koga izmed bližnjih. Upamo, da nam je vsaj deloma to tudi uspelo.

VIRI IN LITERATURA

American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders. Fifth Edition*. Washington, D. C: American Psychiatric Association.

American Psychological Association (2016). *Recovering Emotionally from a Disaster*. Dostopno na: <http://www.apa.org/helpcenter/recovering-disasters.aspx>.

American Psychological Association (2008). *Understanding and Preventing Child Abuse and Neglect*. Dostopno na: <http://www.apa.org/pi/families/resources/child-abuse-article.pdf>.

Aničič, K., Lešnik Mugnaioni, D., Plaz, M., Vanček, N., Verbnik Dobnikar, T., Zabukovec Kerin, K. (2002). *Nasilje – nenasilje*. Ljubljana: Založba iz.

Aničič, K. et al. (2015). *Nasilje nad otroki: strokovne smernice za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje in/ali nasilje*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.

APA Presidential Task Force on Posttraumatic Stress Disorder and Trauma in Children and Adolescents (2008). *Children and Trauma. Update for Mental health professionals*. Washington: American Psychological Association. Dostopno na: <http://www.apa.org/pi/families/resources/children-trauma-update.aspx>.

Bain, Q. in Sanders, M. (1996). *Ko pride na dan. Vodič za mlade, ki so bili spolno zlorabljeni*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše. Co Libri.

Bouwkamp, R. (1996). *Psihosocialna terapija pri spolni zlorabi v družini*. Logatec: Firis.

Bunting, L. (2005). *Females who sexually offend against children: Responses of the child protection and criminal justice systems*. London: National Society for the Prevention of Cruelty to Children.

Canadian Centre for Child Protection. *Child sexual abuse: It is your business*. Dostopno na:

https://www.cybertip.ca/pdfs/C3P_ChildSexualAbuse_ItIsYourBusiness_en.pdf.

Center for Sexual Assault & Traumatic Stress (2012). *Sexual Behaviour and Children: When Is It a Problem and What to Do About It*. Dostopno na:

<https://depts.washington.edu/hcsats/PDF/TF-%20CBT/pages/3%20Psychoeducation/Child%20Sexual%20Behaviors/Sexual%20Behavior%20and%20Children.pdf>.

Coulborn Faller, K. (1999). Is the Child Victim of Sexual Abuse Telling the Truth? *Child Abuse & Neglect*. Vol. 8, str. 473 - 481. Dostopno na: <http://www.secasa.com.au/pages/is-the-child-victim-of-sexual-abuse-telling-the-truth/>.

Darknes to light (2015). *Child sexual abuse statistics*. Dostopno na: http://www.darknes2light.org/KnowAbout/statistics_2.asp.

Darknes to light (2015). *Child sexual abuse statistics. Perpetrators*. Dostopno na:

http://www.d2l.org/atf/cf/%7B64AF78C4-5EB8-45AA-BC28-F7EE2B581919%7D/Statistics_2_Perpetrators.pdf.

Dernovšek, I. (2016). *Do otrok tudi z lažnimi prijavi nasilja*. V: Dnevnik, 6. 10. 2016.

Društvo za nenasilno komunikacijo. Spletna stran. *Pogosto zastavljena vprašanja*. Dostopno na: <http://www.drustvo-dnk.si/pogosta-vprašanja.html>.

Društvo za nenasilno komunikacijo. Spletna stran. *Spolno nasilje*. Dostopno na: <http://www.drustvo-dnk.si/dejavnosti/osebe-z-izkunjono-nasilja/svetovalnica-za-zrtve-spolnega-nasilja.html>.

DVIRC. (2003-2007). *The Bursting Bubble. Frequently asked Questions about Sexual Abuse*. Dostopno na: <http://www.burstingthebubble.com/faqs-sexual-abuse.htm>.

Frei, K. (1995). *Spolna zloraba. Z odkrito besedo do varnosti*. Ljubljana: Kres.

Green, A. (1993). Child sexual abuse: Immediate and Long-term Effects and Intervention. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 32 (5), str. 890-902.

Green, A., Coupe, P., Fernandez, R., in Stevens, B. (1995). Incest Revisited: Delayed Post-traumatic Stress Disorder in Mothers Following the Sexual Abuse of their Children. *Child Abuse and Neglect*. 19 (10), str. 1275-1282.

Hospital District of Helsinki and Uusimaa. *Most common misconceptions/Frequently asked questions about children's sexuality and sexual abuse*. Dostopno na: http://www.hus.fi/en/medical-care/Children_and_adolescents/Child_psychiatry/Forensic_Psychiatry_Center

/Children_sexuality_and_sexual%20abuse/information/most_common_misconceptions/Pages/default.aspx.

Kazenski zakonik. Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15 in 38/16.

Klančnik, A. T. (2013). *Tudi spolne zlorabe otroka preko interneta so globalni problem.* Dostopno na: http://safe.si/sites/safe.si/files/klancnik_clanek_1.pdf.

Krmek, M. in Milanović Lambeta, A. (2014). *Spolni razvoj djeteta.* Zagreb: Poliklinika za zaščitu djece grada Zagreba.

Laura J. Martin, MD. What is pedophilia? Answers to common questions about pedophiles and pedophilia. Dostopno na: <http://www.webmd.com/mental-health/features/explaining-pedophilia>.

Lipovsky, J. A. in Hanson, R. F. Treatment of Child Victims of Abuse and Neglect. Dostopno na: <http://www.scgal.org/resources/TreatmentforChildVictimsofAbuseandNeglect.pdf>.

Lucy Faithfull Foundation. *Frequently asked Questions.* Dostopno na: <http://www.parentsprotect.co.uk/faq.htm#myth>.

Lucy Faithfull Foundation. *Child Sexual Abuse Warning Signs.* Dostopno na: http://www.parentsprotect.co.uk/warning_signs.htm.

National Child Traumatic Stress Network. Sexual Development and Behaviour in Children. Dostopno na: http://nctsn.org/nctsn_assets/pdfs/caring/sexualdevelopmentandbehavior.pdf.

NSPCC National Society for the Prevention of Cruelty to Children (2016). *Online abuse. What is online abuse?* Dostopno na: <https://www.nspcc.org.uk/preventing-abuse/child-abuse-and-neglect/online-abuse/>.

NSPCC. National Society for the Prevention of Cruelty to Children (2000). *Child Maltreatment in the UK.* Dostopno na: <http://www.parentsprotect.co.uk/faq.htm#myth>.

Overcoming Sexual Abuse (2012). *What We Wish Our Parents Understood About Our Sexual Abuse.* Dostopno na: <http://overcomingsexualabuse.com/2012/05/01/wish-parents-understood/>.

Pandora's Aquarium (2008). *Tips for Helping a Partner Heal Sexually.* Dostopno na: <http://www.pandys.org/articles/helpingsurvivorheal.html>.

Parents Protect. *Child Sexual Abuse Warning signs: What to look for in adults and children.* Dostopno na: http://www.parentsprotect.co.uk/warning_signs.htm.

Planinc, J. (2010). *Obujanje spominov na spolne zlorabe s pomočjo hipnoze.* Maribor: Fakulteta za varnostne vede. Dostopno na: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=21962>.

Prevent Child Abuse Indiana. *Can You Handle Talking about it? What to Say and How to Say it?* Dostopno na: https://www.in.gov/dcs/files/Sexual_Abuse_Brochure.pdf.

Radoš Skrt (2004). *Otroška pornografija na internetu.* Dostopno na: <http://www.nasvet.com/pedofilija/>.

RAINN (2016). *How Can I Protect My Child From Sexual Assault?* Dostopno na: <https://www.rainn.org/articles/how-can-i-protect-my-child-sexual-assault>.

Stop It Now (2012). *FAQs on Sexual Safety in Sports.* Dostopno na: <http://www.stopitnow.org/faq/faqs-on-sexual-safety-in-sports>.

Stop It Now (2007). *Prevent Child Sexual Abuse: Facts about Sexual Abuse and How to Prevent it.* Dostopno na: http://www.stopitnow.org/sites/default/files/documents/files/prevent_child_sexual_abuse.pdf.

Stop It Now (2012). *Behaviours to Watch for When Adults Are With Children.* Dostopno na: http://www.stopitnow.org/behaviors_watch_adult_with_children.

Stop it now (2007). *Do children sexually abuse other children. Preventing sexual abuse among children and youth.* Dostopno na: <http://www.safersociety.org/uploads/WP075-DoChildren.pdf>.

Surf Life Saving GB. (2015). *Safeguarding Children and Young People.* Dostopno na: <http://www.sls.gb.org.uk/wp-content/uploads/2014/12/Final-Safeguarding-policy-June-2015.pdf>.

Šterk, T. in Petek, A. (2016). *Pomoč staršem v vrtincu novih tehnologij. Napotki za otrokom prijaznejši internet.* Dostopno na: http://safe.si/sites/safe.si/files/safe_si_brosura_starsi_ponatis_feb_2016_e_v_erzija.pdf.

Štirn, M. (2009). *Priročnik za izvajanje preventivnega projekta CAP-projekt za preventive zlorabe otrok, za razredno stopnjo osnovne šole.* Ministrstvo za

šolstvo in šport, Evropski socialni sklad, Zavod RS za šolstvo. Neobjavljeno gradivo.

Texas Association against Sexual Assault (2012). *Who Does It Impact?* Dostopno na: <http://www.taasa.org>.

UN (2006). *Violence against children in Europe and Central Asia. The problem, actions taken and challenges outstanding.* Dostopno na: www.violencestudy.org.

Waiss, M. in Galle, I. (1996). *V labirintu spolnih zlorab: delo z žrtvami, storilci in starši.* Ljubljana: Forma 7.

WHO (1999). *Child Sexual Abuse.* Dostopno na:

http://www.who.int/violence_injury_prevention/resources/publications/en/guidelines_chap7.pdf.

Žakelj, T. (2013). Nasilje med mladimi v kibernetnem prostoru: neraziskanost pojava v Sloveniji. *Družboslovne razprave*, XXIX, 74: 107-123.

Slika na naslovnici: Freepik.com, <http://www.freepik.com/>.

20 LET DELOVANJA.

~~poniževanje~~ **enakost** ~~obtoževanje~~ **nenasilje**
~~grožnje~~ ODGOVORNO STARŠEVSTVO ~~ogrožanje~~
ISKRENOST ~~nasilje~~ ~~udarci~~ **podpora**
~~izolacija~~ sprejemanje odgovornosti ~~žaljenje~~
~~spoštovanje~~ ~~izkoriščanje~~ VARNOST
~~zanikanje~~ **zaščita** ~~nadzorovanje~~ **zaupanje**
razumevanje ~~nagovarjanje otrok proti mami~~

ZA NENASILJE. ENAKOST. ČLOVEKOVE PRAVICE.

DRUŠTVO ZA NENASILNO KOMUNIKACIJO

01 43 44 822 ali 05 63 93 170

individualno *svetovanje* za osebe z izkušnjo nasilja
varna hiša za ženske in otroke, žrtve nasilja
spremstvo in *zagovorništvo* za žrtve nasilja
trening socialnih veščin *za moške*, ki povzročajo nasilje nad ženskami
pomoč *otrokom in mladim* z izkušnjo nasilja
trening *starševskih* veščin
pravna pomoč za žrtve nasilja
izobraževanja, konzultacije, informiranje
preventivne in interventne *delavnice* za šole
aktivizem

LJUBLJANA
Linhartova 13
SI-1000 Ljubljana
T. 01 43 44 822 in 031 770 120
F. 059 09 57 66
E. info@drustvo-dnk.si

www.drustvo-dnk.si
društvo za nenasilno komunikacijo

KOPER
Vojkovo nabrežje 10
SI-6000 Koper
T. 05 6393 170 in 031 546 098
F. 05 6393 180
E. dnk.koper@siol.net

V letu 2016 so programe Društva za nenasilno komunikacijo sofinancirali:

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI

Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v
Republiki Sloveniji

Mestna občina
Ljubljana

Občina Domžale

MESTNA OBČINA KOPER
COMUNE CITTA DI CAPODISTRIA

OBČINA PIRAN
COMUNE DI PIRANO

Občina Hrpelje-Kozina

MESTNA OBČINA CELJE

Mestna občina Slovenj Gradec

Mestna občina Murska Sobota

OBČINA
SEŽANA

Zavod Republike Slovenije
za zaposlovanje

Mestna občina Ljubljana - Urad za mladino

OBČINA ANKARAN
COMUNE DI ANCARANO

OPOMBE

¹ Uvodna zgodba je objavljena z dovoljenjem izdajatelja in je iz knjige Bain, Q. in Sanders, M. (1996). *Ko pride na dan. Vodič za mlade, ki so bili spolno zlorabljeni*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše. Co Libri.

² UN (2006). *Violence against Children in Europe and Central Asia. The Problem, Actions Taken and Challenges Outstanding*. Dostopno na: www.violencestudy.org.

³ Poliklinika za zaščito djece i mladih grada Zagreba. <http://www.poliklinika-djeca.hr/>.

⁴ American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders. Fifth Edition*. Washington, D. C: American Psychiatric Association.

⁵ National Society for the Prevention of Cruelty to Children.

⁶ Vir: Igor Dernovšek: *Do otrok tudi z lažnimi prijavi nasilja*. V: Dnevnik, 6. 10. 2016.

⁷ <http://www.unicef.si/vsebina/108/varne%20oto%C4%8Dkev>.

⁸ Velja za kazniva dejanja, storjena po 1. 11. 2008. Pri kaznivih dejanjih, storjenih pred 22. 4. 2004, začne zastaranje teči od storitve kaznivega dejanja. Rok zastaranja pri kazenskih dejanjih, storjenih med 22. 4. 2004 in 1. 11. 2008, ne more preteči pred potekom petih let od polnoletnosti oškodovanke.

⁹ Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15 in 38/16.

¹⁰ Krmek, M. in Milanović Lambeta, A. (2014). *Spolni razvoj djeteta*. Zagreb: Poliklinika za zaščito djece grada Zagreba.

¹¹ Delno povzeto po: Žakelj, T. (2013). *Nasilje med mladimi v kibernetnem prostoru: neraziskanost pojava v Sloveniji*. *Družboslovne razprave*, XXIX, 74: 107-123.

¹² www.safe.si.

MOJI ZAPISKI

MOJI ZAPISKI

MOJI ZAPISKI